

Handläggare
Suzanne Hartenberger
Telefon: 08-508 06 125

Till
Bromma stadsdelsnämnd

Underlag för budget 2023 med inriktning 2024 och 2025 för Bromma stadsdelsnämnd

Förslag till beslut

1. Nämnden godkänner förvaltningens förslag till underlag för budget 2023 med inriktning för 2024 och 2025
2. Nämnden överlämnar förslaget till kommunstyrelsen för fortsatt beredning
3. Nämnden beslutar om omedelbar justering av ärendet

Lisa Kinnari
Stadsdelsdirektör

Peter Dacke
Avdelningschef, administration

Sammanfattning

Nämnden överlämnar ett underlag för budget 2023 med inriktning för 2024 och 2025.

Bakgrund

Stadsdelsnämnden ska lämna ett underlag till kommunstyrelsen inför den centrala budgetberedningen. Underlaget, som utgår från stadens övergripande inriktningsmål, ska lyfta strategiskt viktiga utvecklingsområden och utmaningar som berör kärnverksamheten. I underlaget redovisar förvaltningen strategiska och prioriterade frågor för de kommande tre åren. Utgångspunkter för underlaget är befolkningsutvecklingen, analyser av kommande arbete för att uppnå

kommunfullmäktiges mål, omvärldsfaktorer och större förändringar jämfört med gällande plan.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom förvaltningsledningen i samråd med chefer och nyckelpersoner inom respektive avdelning.

Ärendet har behandlats i förvaltningsgruppen 2022-04-21, i pensionärsrådet 2022-04-19 och i rådet för funktionshinderfrågor 2022-04-19.

Innehållsförteckning

Underlag för budget 2023 med inriktning 2024 och 2025 för Bromma stadsdelsnämnd.....	1
Förslag till beslut	1
1 Kommunfullmäktiges inriktningsmål	5
1.1 En modern storstad med möjligheter och valfrihet för alla.....	5
1.2 En hållbart växande och dynamisk storstad med hög tillväxt.....	8
1.3 En ekonomiskt hållbar och innovativ storstad för framtiden	9
2 Nämndens verksamhetsområde	12
2.1 Förskoleverksamhet.....	16
2.2 Verksamhet för barn, kultur och fritid.....	22
2.3 Äldreomsorg.....	24
2.4 Stöd och service till personer med funktionsnedsättning	28
2.5 Individ- och familjeomsorg inkl. socialpsykiatri.....	31
2.6 Stadsmiljöverksamhet.....	36
2.7 Ekonomiskt bistånd	37
2.8 Arbetsmarknadsåtgärder.....	39
2.9 Övrigt.....	41
3 Sammanfattande ekonomisk analys	43
3.1 Drift	43
3.2 Investeringar	49
4 Lokalförsörjningsplan.....	51
4.1 Sammanfattning.....	51
4.2 Planeringsförutsättningar.....	52
4.3 Bedömd hyreskostnadsutveckling	52
4.4 Samverkan	53
4.5 Kommunal verksamhet - annan än pedagogisk verksamhet	53
4.5.1 Nuläge 31 januari 2022	53
4.5.2 Lokalbehov för annan kommunal verksamhet.....	53
4.5.3 Planerade lokalförändringar för år 2023-2030 (första planeringsperioden).....	53
4.5.4 Planerade lokalförändringar för åren 2031-2040 (andra planeringsperioden).....	53

4.6	Pedagogisk verksamhet	54
4.6.1	Summerande analys av nuläge samt framtida planering	54
4.6.2	Nuläge 31 januari 2022	55
4.6.3	Planering av lokaler för år 2023-2030 (första planeringsperioden)	56
4.6.4	Långsiktig planering av behovet av lokaler mellan år 2031-2040 (andra planeringsperioden)	58
4.6.5	Enskilt driven förskola eller fristående skola	58
4.7	Övrig information	59
4.7.1	Lokaler vars hyresavtal är uppsägningsbara inom tre år	59
4.7.2	Särskild redovisning av vissa lokalprojekt	59
5	Övriga redovisningar	59

Bilagor

Bilaga 1: Bilaga 01 - SDN 06

Bilaga 2: Bilaga 02 - Klimatinvesteringar 2023-2025 Bromma sdn

1 Kommunfullmäktiges inriktningsmål

Brommas befolkning fortsätter att öka i och med nybyggnation av flerbostadshus i olika delar av stadsdelsområdet. Brommaborna är i huvudsak resursstarka, välmående, friska, bor bra, har arbete och god inkomst. Inom stadsdelsområdet finns stora arealer park- och naturmark som är en stor tillgång för många, även för personer som bor utanför Bromma. I ett växande stadsdelsområde är det viktigt att bevara och utveckla dagens styrkor.

Under de tre inriktningmålen beskrivs nämndens strategiska satsningar för de kommande tre åren, satsningar som ska bidra till att uppfylla kommunfullmäktiges inriktningsmål.

1.1 En modern storstad med möjligheter och valfrihet för alla

Förskola

- Chefer, medarbetare och barn ska erhålla en ökad adekvat digital kompetens för att stimulera utveckling och lärande.
- Chefer och medarbetares förmåga att kommunicera och söka ny kunskap ska stärkas.
- Förskollärarnas och barnskötarnas roller och mandat ska förtydligas och förskollärna ska stärkas i sin roll som ledare.
- Förmågan att omsätta ny kunskap gällande barn i behov av särskilt stöd ska säkras i hela verksamheten.
- I förskolans utbildning ska arbetet med jämställdhet utvecklas genom ett medvetet och reflekterande arbete kring de normer som råder i samhället. Pojkar och flickor ska ges samma utrymme i utbildningen och få sina behov respekterade och tillgodosedda.
- Förskolan ska bidra till goda fysiska aktivitetsvanor hos barnen.
- Förskollärare och barnskötare ska ges förutsättningar och kompetensutveckling för att möjliggöra för barnen att utveckla sitt språk.
- Samverkan med grundskola och socialtjänst samt externa aktörer ska intensifieras.
- Kunskapen kring nationella minoriteters språk och kultur ska öka.
- Förskolans undervisning och utbildning ska stärkas utifrån forskning och beprövad erfarenhet.

Barn, kultur och fritid

- Samverkan med andra aktörer för att få fler vuxna ute på kvällar och nätter ska utvecklas.
- Fritidsverksamheten ska arbeta mot de barn och unga som inte nås av annan fritidsverksamhet.
- Barn ska erbjudas ett brett utbud av lov- och fritidsaktiviteter.

Äldreomsorg

- Förebyggande och trygghetsskapande insatser i olika former ska utvecklas. Bland annat ska ofrivillig ensamhet motverkas.
- Aktivitetscentra och övriga mötesplatser ska samverka med frivilligorganisationer och

andra aktörer för att öka tryggheten hos äldre i Bromma.

- Samverkan med regionen intensifieras med fokus på de förebyggande insatserna, hälso- och sjukvårdsinsatser inom vård- och omsorgsboende samt smittskyddsarbetet.
- Digitalisering och välfärdsteknik ska nyttjas för att stärka kvalitetsutveckling och bidra till ett tryggt kvarboende.
- Utveckla och säkra rutiner inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet
- Fortsätta utveckla systematik i dokumentation och egenkontroller i syfte att säkra en god patientsäkerhet, självbestämmande för den enskilde och ett effektivt smittskyddsarbete.
- Utveckla bemanningsplanering i hemtjänsten i syfte att förbättra personalkontinuitet och kontinuitet i genomförande av insatser för den enskilde äldre.
- Minska andelen timanställda i syfte att höja kontinuiteten för den äldre.
- Den äldre ska bli bra bemött och själv kunna påverka sina insatser
- Arbetet med att utveckla mat och måltider ska fortsätta inom förvaltningens vård- och omsorgsboenden liksom inom ramen för öppna förebyggande insatser genom Matlyftet.
- Fortbildningsinsatser genomförs i syfte att höja kompetensen i psykisk ohälsa, missbruksproblematik och demenssjukdom.
- Utifrån lärdomarna av pandemin stärka äldreomsorgens krisberedskap genom utvecklad krisplanering och krisledning.
- Utveckla samverkan internt för gruppen äldre med psykisk ohälsa och/eller funktionsnedsättningar

Stöd och service till funktionsnedsatta

- Fortsätta samverkan för fler profilboenden.
- Daglig verksamhet i egen regi ska fortsatt utvecklas mot insatser riktade mot den öppna arbetsmarknaden.
- Boendeplatser för yngre personer med demenssjukdom ska öka.
- I samverkan med psykiatri och övriga vårdgivare ska stöd och kompetens utvecklas kring personer med multidiagnoser.
- Fånga upp personer med funktionsnedsättning som är våldsutsatta genom fortsatt kompetensutveckling inom exempelvis FREDA.
- Utveckla samverkan internt för gruppen äldre med psykisk ohälsa och/eller funktionsnedsättningar

Individ och familjeomsorg inklusive socialpsykiatri

- Omställningen från specialiserad socialtjänst till mer förebyggande och tidigt stöd, i enlighet med förslag i nya socialtjänstlagen.
- Kompetensen att upptäcka våldsutsatta ska fortsätta att öka inom hela förvaltningen.
- Det förebyggande arbetet och tidiga insatser ska fortsätta utvecklas.
- Fortsätta arbetet med unga lagöverträdare, ökad användning av bedömningsinstrument och samlokalisering av socialsekreterare hos polisen.

- Samverkan mellan externa aktörer skall intensifieras och benämnas som samhandling
- BUS-samverkan (samverkan kring barn i behov av särskilt stöd) ska utvecklas.
- Samarbete med skolor och förskolor ska utvecklas.
- Samhandläggning som arbetssätt ska öka och utvecklas vilket ska leda till färre handläggare för klienten/familjen.
- Preventionsarbete och serviceinsatser i egen regi riktade mot barn, unga och familjer organiseras så att samverkan underlättas och utvecklandet av arbetet främjas.
- Brommas sysselsättningsverksamhet utvecklar arbetet med att bredda erbjudna insatser i syfte att öka den enskildes självständighet och erbjuda mer arbetslivsinriktad verksamhet.
- Anpassa socialtjänstens arbetssätt framåt för att möta samsjuklighetsutredningens förslag på förändringar.
- Utveckla samverkan internt för gruppen äldre med psykisk ohälsa och/eller funktionsnedsättningar

Stadsmiljö

- Trygghets- och säkerhetsarbetet i stadsdelsområdets parker och grönområden ska utvecklas.
- För ett tryggt och säkert Bromma ska samverkan med andra aktörer utvecklas.
- Kommunikationen med brommaborna ska förbättras.
- Brommabornas synpunkter ska tas tillvara i högre utsträckning.
- Trygghetsarbete genom platssamverkan och platsaktivering ska fortsätta samt utvecklas.
- Trygghetsarbetet ska ske i samverkan med civilsamhället och näringslivet.
- Arbetet med trygghetsvandringar ska utvecklas.

Ekonomiskt bistånd

- Arbetssätt ska vidareutvecklas för att få fler i egen försörjning.
- Barnfamiljer ska prioriteras för att komma ut i egen försörjning och till ett eget boende.
- Samverkan med arbetsmarknadsförvaltningen ska öka och utvecklas.
- Interna samverkan inom förvaltningen gällande målgruppen hemlösa ska fortsätta
- Intern och extern samverkan för att nyanlända ska bli självförsörjande och ordna egen bostad.
- Fler av de som står längst från arbetsmarknaden ska få stöd genom arbetsträning.
- Arbetet med rehabiliteringsbanan för att fler sjukskrivna ska få rehabiliteringsinsatser ska utvecklas.
- Arbetet med ekonomiskt bistånd ska utgå från ett tydligt barnperspektiv - barnkonsekvensanalyser ska göras i varje ärende där beslutet rör barn.
- Förvaltningens alla verksamhetsområden ska gemensamt arbeta för att få människor i egen försörjning.

Arbetsmarknad

- Arbetet med arbetsmarknadsåtgärder ska vidareutvecklas med Finsam och MIA Vidare för att få ut personer i självförsörjning.
- Det näringslivsfrämjande arbetet ska utvecklas genom kontakt och systematisk samverkan med lokala företagare för att möjliggöra praktik- och arbetsplatser.
- Fler personer med nedsatt arbetsförmåga ska ges möjlighet till anställning.
- Nyanlända ska få stöd att snabbt etablera sig i samhället.
- Fler feriejobb till gymnasieungdomar ska erbjudas. Genom samverkan mellan feriehandläggare inom fyrlingen (Hässelby-Vällingby, Spånga-Tensta, Rinkeby-Kista och Bromma) utökas möjligheten till meningsfulla feriearbeten i ett större geografiskt område.
- Brommas sysselsättningsverksamhet utvecklar arbetet med att bredda erbjudna insatser i syfte att öka den enskildes självständighet och erbjuda mer arbetslivsinriktad verksamhet.

1.2 En hållbart växande och dynamisk storstad med hög tillväxt

Förskola

- Lokaler ska ses över för att hitta effektiviseringsmöjligheter och verksamhetsförbättringar.
- Förskolan ska bryta ohälsosamma vanor genom hälsosam mat och mera rörelse.
- Öppna förskolan ska samverka med andra aktörer för att bidra till tidiga insatser.
- Introduktionsförskola ska vara en viktig mötesplats för integrering och integration och stärka det svenska språket.
- Arbetet med en kemikaliefri förskola ska fortgå och intensifieras.
- Förskolan ska bli en viktig aktör i arbetet med hållbar framtid – ekologiskt, socialt och ekonomiskt.

Barn, kultur och fritid

- Ett brett utbud av fritidsaktiviteter ska erbjudas.
- Samverkan med skolan och föreningar ska öka för att möjliggöra fritidsverksamhet på fler platser.
- Förvaltningen ska samverka med föreningar i arbete med att skydda och främja de nationella minoriteternas språk och kulturer.

Äldreomsorg

- Befintliga vård- och omsorgsboendeplatser ska nyttjas för att tillgodose flera målgruppers behov genom ökad flexibilitet.
- Ett brett utbud av kulturella aktiviteter erbjuds på stadsdelens vård- och omsorgsboenden, aktivitetscentra och öppna mötesplatser. En stor del av kulturutbudet sker i samverkan med föreningsliv och civilsamhälle.

Stöd och service till funktionsnedsatta

- Förvaltningen fortsätter att bidra till boendepånen som årligen tas fram för att identifiera behov av nya bostäder med särskild service och ge stöd för planering av nya byggnadsprojekt, i samband med att socialförvaltningen övertar ansvaret i frågan.
- Kompetensutveckling både för personal och brukare inom digitalisering för att minimera risken för utanförskap hos målgruppen.

Individ och familjeomsorg inklusive socialpsykiatri

- Förvaltningen ska fortsätta att arbeta med vuxna för att hitta permanenta boendelösningar för de som bor på HVB-hem.
- Användandet av SHIS bostäder ska öka, främst för barnfamiljer.
- Försöks- och träningslägenheter ska användas i större utsträckning för att ge individer möjlighet till ett eget självständigt boende.

Stadsmiljö

- Förvaltningen ska ha dialog med andra förvaltningar för gemensam analys av kommande satsningar.
- Genom ett tidigt deltagande i planprocessen ska brommabornas behov framföras.
- Olika insatser ska genomföras som säkrar och stärker den biologiska mångfalden.
- Miljöhandlingsplanen ska uppdateras löpande.

1.3 En ekonomiskt hållbar och innovativ storstad för framtiden

Förskola

- Ett strategiskt arbete ska genomföras med kompetensförsörjningens alla delar - utveckla och behålla, attrahera, rekrytera och introducera medarbetare.
- Arbetet med handlingsplanen för barnskötare och förskollärares arbetsmiljö ska intensifieras.
- Frisknärvaron ska öka.
- Förutsättningar ska skapas för förskollärare och barnskötare att arbeta nära barnen.
- Att skapa goda förutsättningar för ett närvarande ledarskap ska fortsätta.
- Chefsprofilen ska implementeras i verksamheten.
- Alla kostnader inom verksamheten ska ses över för att hitta effektiviseringsvinster.
- Ett medvetet och aktivt jämställdhetsarbete ska fortsätta och intensifieras.
- Effekterna av pandemin ska identifieras och följas upp för att motverka psykisk ohälsa.
- Rutiner, arbetssätt och resurser ska ses över utifrån nya lagkrav
- Handlingsberedskapen kring kriser och oförutsedda händelser ska höjas.
- All hantering av personuppgifter och annan information ska ske i enlighet med lagstiftning och riktlinjer.

Barn, kultur och fritid

- Kultur- och fritidsverksamheter ska utvecklas genom samverka med närliggande stadsdelsområden och kommuner.
- Fritidsaktiviteter ska fortsätta utvecklas i samverkan med civilsamhället.
- Fritidsverksamheten ska arbeta för att nå ut till barn och ungdomar med och utan funktionsnedsättning.
- Fritidsverksamheten ska fortsatt arbeta för att deltagandet ska vara mer jämnt fördelat mellan könen.

Äldreomsorg

- Ett strategiskt arbete ska genomföras med kompetensförsörjningens alla delar – utveckla och behålla, attrahera, rekrytera och introducera medarbetare.
- Förutsättningar ska skapas för chefer att förändringsleda.
- Genom digitalisering och välfärdsteknik ska arbetet ske smartare och effektivare.
- Stödsystem för bemanning och planering ska implementeras.
- Jämställdhetsarbetet ska fortsatt integreras i den ordinarie verksamheten.
- Handlingsberedskapen kring kriser och oförutsedda händelser ska höjas.
- All hantering av personuppgifter och annan information ska ske i enlighet med lagstiftning och riktlinjer.

Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

- Ett strategiskt arbete ska genomföras med kompetensförsörjningens alla delar - utveckla och behålla, attrahera, rekrytera och introducera medarbetare. Fortsatt satsningar på kompetensutveckling inom genom exempelvis Pedagogiskt ramverk och nationella kompetensutvecklingsatsningen och genom ändrad titulatur.
- Kompetenshöjande insatser ska genomföras för användare av den digitala tekniken.
- Nya arbetsätt implementeras och anpassas utifrån barnkonventionen.
- Alla kostnader inom verksamheterna ska ses över för att hitta effektiviseringsvinster.
- Jämställdhetsarbetet ska fortsatt integreras i den ordinarie verksamheten.
- Handlingsberedskapen kring kriser och oförutsedda händelser ska höjas.
- All hantering av personuppgifter och annan information ska ske i enlighet med lagstiftning och riktlinjer.

Individ och familjeomsorg inkl. socialpsykiatri

- Ett strategiskt arbete ska genomföras med kompetensförsörjningens alla delar - utveckla och behålla, attrahera, rekrytera och introducera medarbetare. Stadens nya chefsprofil implementeras och ger chefer förutsättningar att leda och arbetet fortgår utifrån handlingsplanen för en förbättrad arbetssituation för socialsekreterare och biståndshandläggare.
- Utifrån att barnkonventionen är svensk lag sen årsskiftet ska nya arbetsätt fortsätta implementeras och anpassas.
- Sysselsättningsverksamhet inom socialpsykiatrien fortsätter att utvecklas för att erbjuda

en mer arbetslivsinriktad verksamhet.

- Alla kostnader inom verksamheterna ska ses över för att hitta effektiviseringsvinster.
- Jämställdhetsarbetet ska fortsatt integreras i den ordinarie verksamheten.
- Handlingsberedskapen kring kriser och oförutsedda händelser ska höjas.
- All hantering av personuppgifter och annan information ska ske i enlighet med lagstiftning och riktlinjer.

Stadsmiljö

- Resurserna ska prioriteras utifrån befolkningsstrukturen i olika delar av stadsdelsområdet.
- Miljöeffektvisering ska ske genom fortsatt översyn av belysningen vid lekplatser och i parkmiljöer samt genom en analys över behovet av fler sopkomprimatorer.
- Parkmiljöer ska vara tillgängliga och jämställda.
- Handlingsberedskapen kring kriser och oförutsedda händelser ska höjas.
- All hantering av personuppgifter och annan information ska ske i enlighet med lagstiftning och riktlinjer.

Ekonomiskt bistånd

- Ett strategiskt arbete ska genomföras med kompetensförsörjningens alla delar - utveckla och behålla, attrahera, rekrytera och introducera medarbetare. Stadens nya chefsprofil implementeras och ger chefer förutsättningar att leda och arbetet fortgår utifrån handlingsplanen för en förbättrad arbetssituation för socialsekreterare och biståndshandläggare.
- Alla kostnader inom verksamheterna ska ses över för att hitta effektiviseringsvinster.
- Arbetssätt ska vidareutvecklas för att fler ska uppnå egen försörjning.
- Jämställdhetsarbetet ska fortsatt integreras i den ordinarie verksamheten.
- Handlingsberedskapen kring kriser och oförutsedda händelser ska höjas.
- All hantering av personuppgifter och annan information ska ske i enlighet med lagstiftning och riktlinjer.

Arbetsmarknad

- Ett strategiskt arbete ska genomföras med kompetensförsörjningens alla delar - utveckla och behålla, attrahera, rekrytera och introducera medarbetare. Se ovan
- Alla kostnader inom verksamheterna ska ses över för att hitta effektiviseringsvinster.
- Stadsdelens egna arbetsmarknadsinsatser ska fortsätta att vidareutvecklas med målet att fler ska uppnå egen försörjning.
- Jämställdhetsarbetet ska fortsatt integreras i den ordinarie verksamheten.

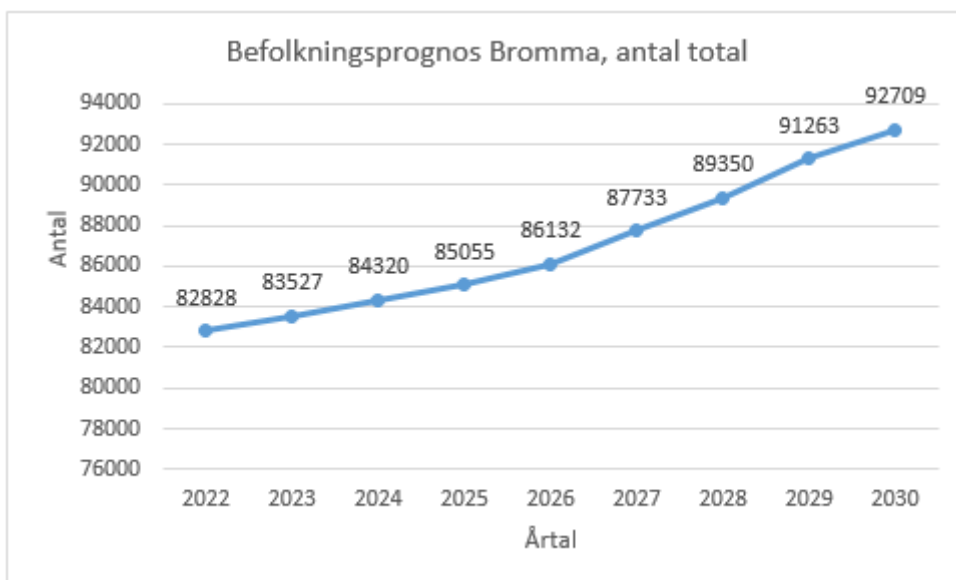
2 Nämndens verksamhetsområde

Befolkningsutvecklingen

Stockholm är en snabbt växande stad och beräknas ha en miljon invånare under 2024. Av dessa invånare beräknas drygt 84 000 bo i Bromma.

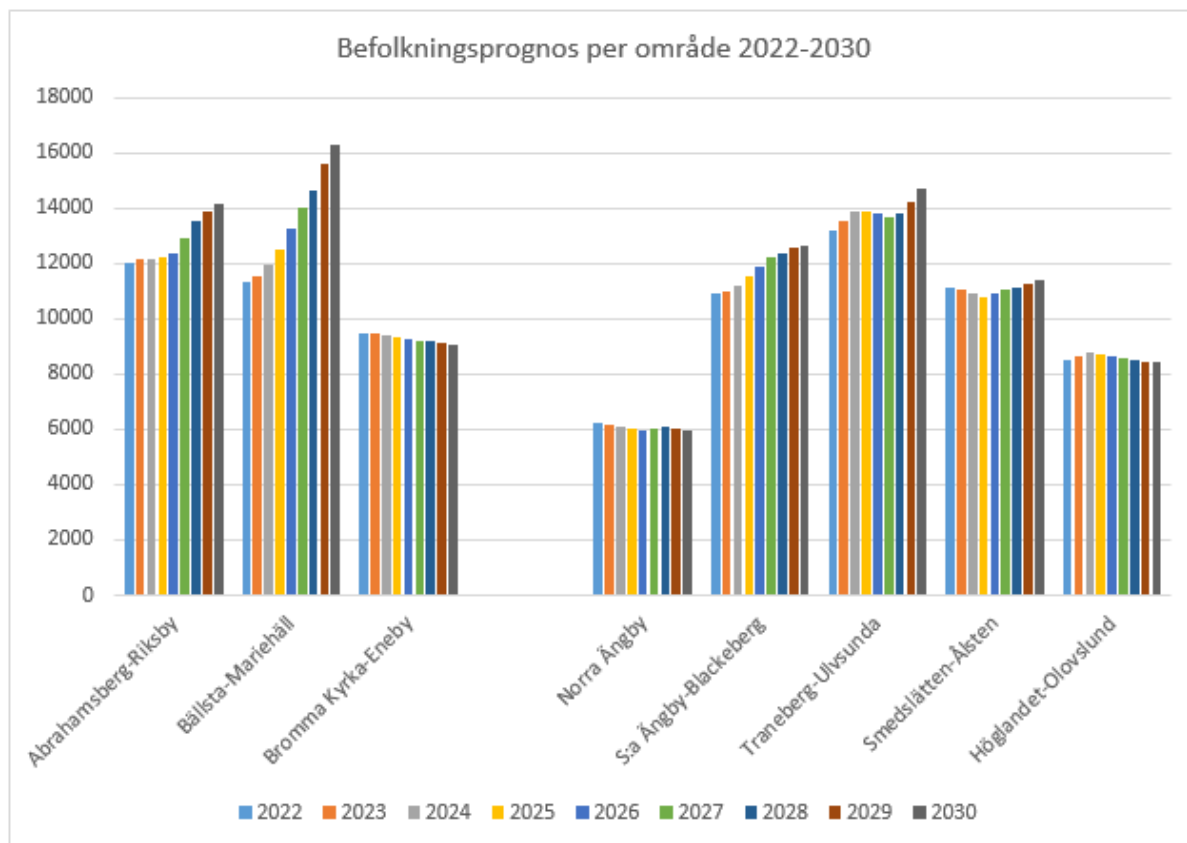
Befolkningsprognosen bygger på befolkningsstatistik från Statistiska Centralbyrån och på antaganden om framtida barnafödande, flyttningar och dödsfall. Det finns dock en osäkerhet i prognosen genom att många av de byggprojekt som planeras inte blir färdiga vid den tidpunkt som prognosen bygger på.

Befolkningen i stadsdelområdet kommer enligt prognosen att fortsätta öka varje år så långt som prognosen sträcker sig. Vid årsskiftet 2025/2026 beräknas befolkningen öka till drygt 85 000. Fram till år 2030 förväntas Brommas befolkning öka med cirka 10 000 personer.

Källa: Sweco, OmrådesDataSystem

För perioden till och med 2025 ökar befolkningen framförallt i Mariehäll och Blackeberg, men också i Ulvsunda industriområde genom de bostadsprojekt som påbörjats i stadsdelarna. Prognosen visar även att befolkningen minskar inom flera av Brommas stadsdelar.

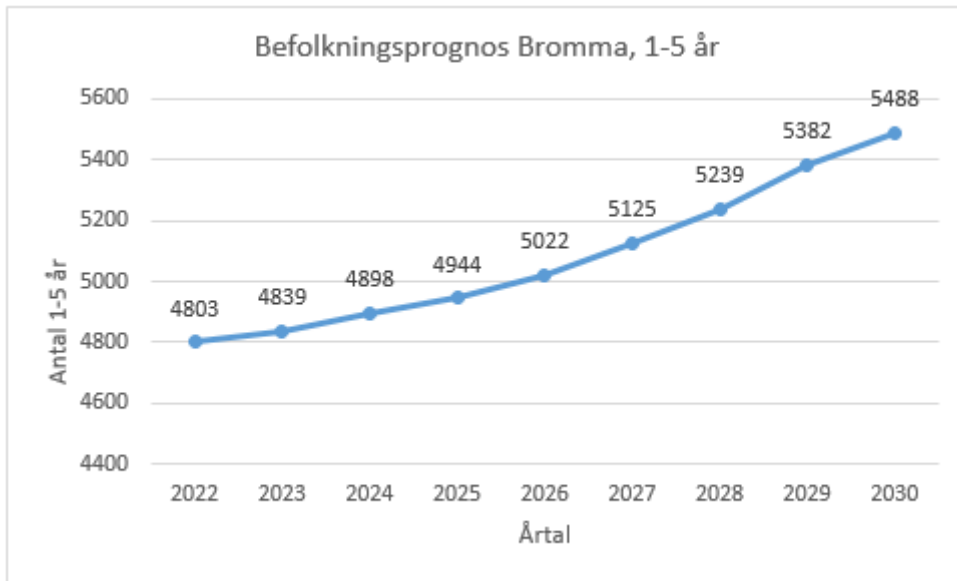
Källa: Sweco, OmrådesDataSystem

Barn 1-5 år

Enligt befolkningsprognosen kommer det vid årsskiftet 2025/2026 bo 4944 barn i åldern 1-5 år i Bromma, vilket är en ökning med 141 barn jämfört med prognosen för årsskiftet 2022/2023.

Den största ökningen av barn i åldersgruppen beräknas bli i stadsdelarna Ulvsunda industriområde (+93), Nockebyhov (+ 45) och Blackeberg (+34).

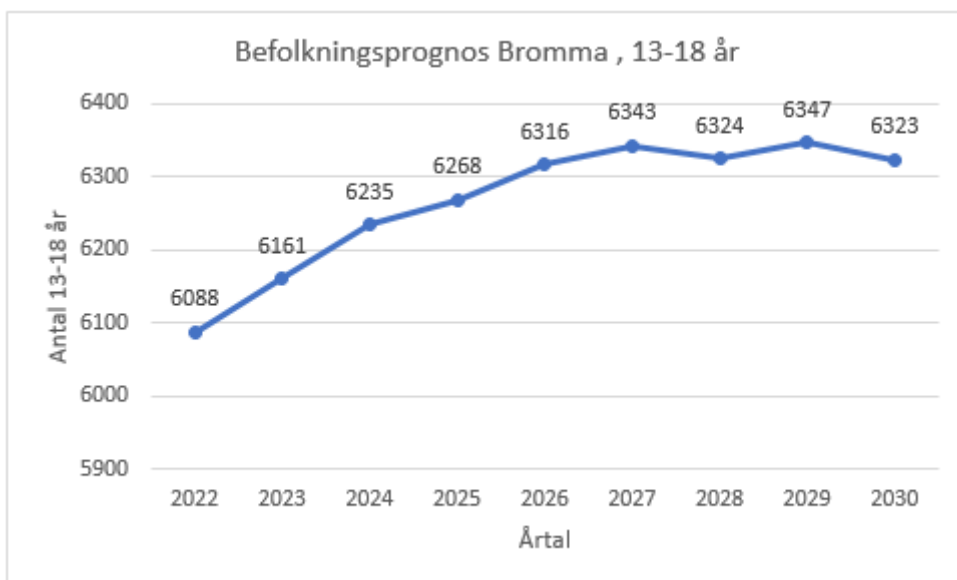
Den största minskningen av barn 1-5 år beräknas ske i Mariehäll (-20) och Norra Ängby (-28).

Källa: Sweco, OmrådesDataSystem

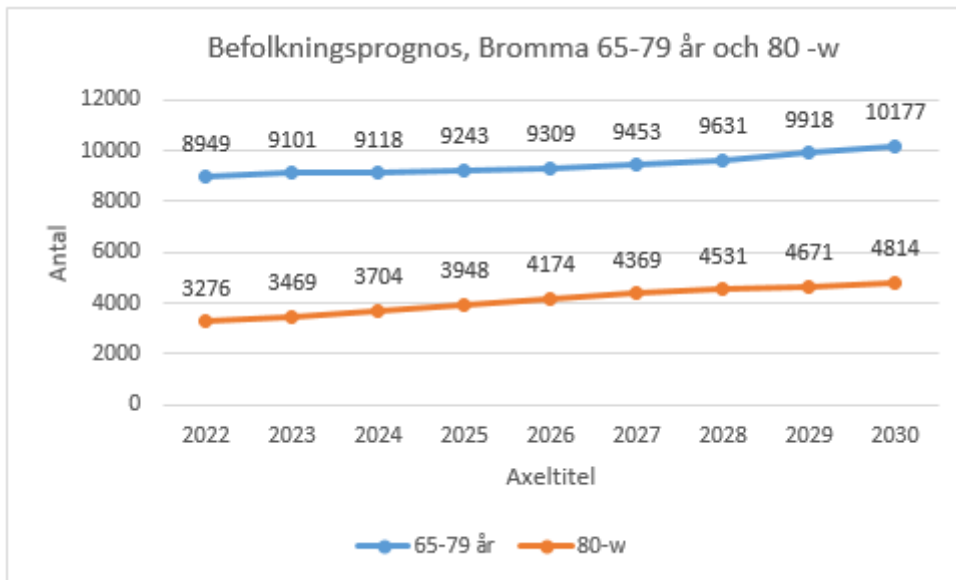
Ungdomar 13-18 år

Från årsskiftet 2022/2023 fram till årsskiftet 2025/2026 kommer antal unga i åldern 13-18 år enligt befolkningsprognosen öka med 180. Ökningen kommer framförallt att ske inom stadsdelarna Mariehäll (+210) och Blackeberg (+96). Störst minskning av ungdomar i åldersgruppen kommer ske i stadsdelarna Bromma Kyrka (-42), Ålsten (-37) och Äppelviken (-34).

Brommabor 65 år och äldre

Enligt befolkningsprognosen ökar antalet personer 65 år och äldre från årsskiftet 2022/2023 med nästan 1000 personer fram till och med år 2025. Gruppen 80 år eller äldre beräknas öka med cirka 670 personer fram till årsskiftet 2025/2026.

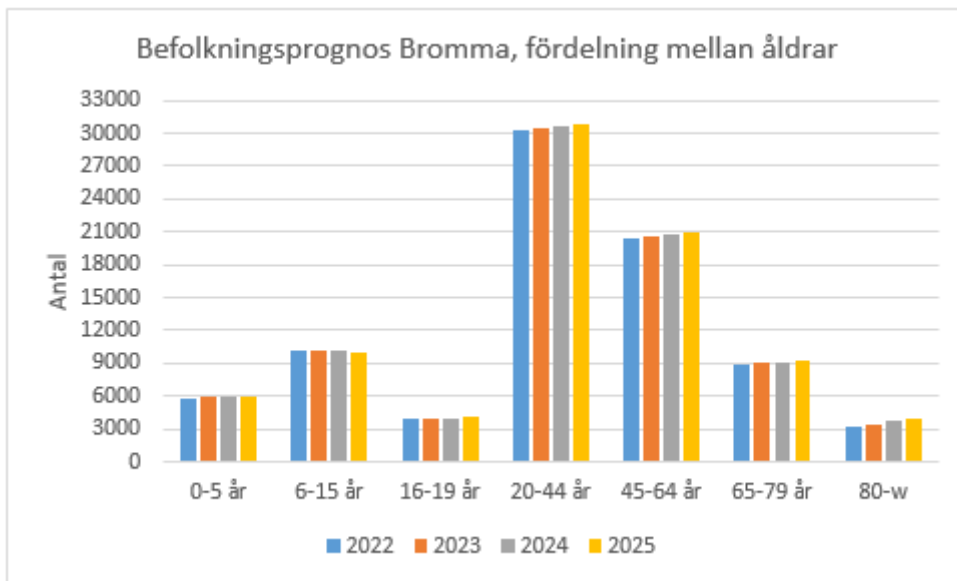
Källa: Sweco, OmrådesDataSystem

Flest brommabor 70 år och äldre bor i stadsdelarna Traneberg och Blackeberg. Den största ökningen fram till årsskiftet 2025/2026 beräknas ske i Mariehäll (+164).

I samtliga stadsdelar (utom Åkeslund) kommer antalet personer 70 år och äldre att öka under perioden.

Fördelning mellan åldersgrupper

Fördelningen mellan barn, personer i arbetsför ålder och äldre förändras endast marginellt fram till år 2025 enligt befolkningsprognosen. Brommabor i åldern 20-64 år utgör nu och fram till år 2025 drygt 60 procent av befolkningen. I jämförelse med stadsdelsområdena i den inre staden har Bromma en större andel barn och unga i skolåldern och en mindre andel äldre. Fördelningen mellan åldersgrupper i Bromma och i den yttre staden totalt, stämmer väl överens.

Källa: Sweco, OmrådesDataSystem

Utmaningar

Även om befolkningsökningen har slagit ner på takten jämfört med tidigare prognoser kommer Brommas befolkning att öka rejält fram till år 2030. Befolkningsprognosen visar på ett stort behov av förskolor på rätt plats och att det behöver skapas förutsättningar som ger barn och ungdomar i Bromma möjlighet till en fortsatt meningsfull fritid.

Prognosen visar också att antalet äldre över 80 år ökar, vilket ställer krav på utveckling av insatser för äldre. Framförallt behöver förebyggande verksamheter fortsatt utvecklas med målet att äldres behov av insatser senareläggs.

Fler människor i arbetsför ålder bosätter sig i Bromma. Socialtjänsten behöver fortsätta utveckla arbetet med att stödja människor i arbetsför ålder utan egen försörjning, att ta till vara sina resurser och bli självförsörjande.

Fler brommabor leder till ökad belastning på befintliga markanläggningar med större behov av upprustning av lekplatser, belysning och tillgänglighetsanpassningar.

När Bromma växer ökar miljöpåverkan i park- och naturområden vilket medför krav på insatser för en hållbar park- och naturmiljö. Förvaltningen behöver bevaka att hänsyn tas vid all nybyggnation för att bevara livsmiljöer som säkerställer biologisk mångfald och ekologiska värden.

2.1 Förskoleverksamhet

Omvärldsfaktorer

Regeringen föreslår i lagrådsremissen ”Förskola för flera barn” aktiviteter i syfte att öka deltagandet i förskolan. Kommunerna ska bedriva uppsökande verksamhet för att öka

deltagandet i förskolan bland barn i åldrarna 3-5 år. Vidare ska kommunerna reservera plats för vissa barn i åldrarna 3-5 år på förskolan, om dessa barn har behov av bättre språkutveckling i svenska, utan att vårdnadshavarna har önskat plats. Platsen reserveras i en månad och vårdnadshavarna har rätt att tacka nej till platsen. Om förslagen genomförs innebär detta ökade kostnader i form av ökad administration och ökade lönekostnader för personal inom den uppsökande verksamheten. Det kan även uppstå en ökad kostnad om vårdnadshavarna väljer att inte nyttja den tilldelade platsen och inte meddelar det i god tid vilket innebär att platsen står tom under en månad. Utredningen som ligger till grund för lagrådsremissen bedömer att varje barn som inte deltar i förskolan motsvarar en arbetsinsats om cirka fem timmar per år vilket omfattar tid för kartläggning, förberedelser, ett hembesök och uppföljning. Stadsdelen har för närvarande 84 barn som skulle vara aktuella, vilket innebär 420 timmar. I det förberedande arbetet behöver förvaltningen identifiera nya samverkansformer mellan avdelningarna men även med externa aktörer som till exempel BVC. Dessutom behöver de administrativa rutinerna ses över och anpassas till kravet. Detta förberedande arbete kommer innebära ökade resurser under en period.

Förändringen väntas träda i kraft 1 juli 2022 och bestämmelserna tillämpas första gången i fråga om utbildning som påbörjats efter den 1 juli 2023.

I den utredning som ligger till grund finns ytterligare förslag kopplat till att öka andelen barn i förskolan som regeringen valt att inte gå vidare med just nu, men flera förslag kan komma att föreslås längre fram. I ett led att öka barnskötarnas status föreslås i utredningen att även barnskötarna ska innefattas i skollagen med krav på barnskötutbildning. Går detta förslag igenom behöver förvaltningen möjliggöra så att alla tillsvidareanställda barnskötare som saknar utbildning kan kompetensutvecklas. Redan nu låter förvaltningen utbildade läsa inom ramen för Stockholms stads satsning. Extra motiverade och duktiga barnskötare uppmanas att läsa utifrån en nogsam planering för att säkerställa att barnen inte blir påverkade av att många av den ordinarie personalen läser samtidigt.

I lagrådsremissen ”Ökad likvärdighet för skolhuvudmän” föreslås ändringar i skollagen (2010:800) som syftar till att ersättningen ska fördelas utifrån det särskilda ansvar som kommunerna har. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2022 och bestämmelserna om bidrag föreslås gälla från kalenderåret 2024.

Enligt lagrådsremissens konsekvensanalys finns det kritik mot förslaget då det kan innebära att fristående förskolor kan behöva läggas ner om de får mindre ersättning. Detta skulle innebära att de kommunala förskolorna behöver ha en beredskap redan nu i sin planering för nya förskolor, vilket är en stor utmaning i lokalplaneringen.

Den ryska invasionen av Ukraina och de flyktingströmmar som den orsakar kan ha stor inverkan på antalet barn i staden och i stadsdelsområdet. Detta i sin tur påverkar antalet barn i förskolan och planeringen för personal och lokaler.

Interna frågor av väsentlig betydelse

Kompetensförsörjning

Medarbetarnas utbildning, kompetens och förutsättningar är viktiga faktorer för en hög

kvalitet i förskolan. De gemensamma resurserna behöver användas på ett effektivt sätt och förvaltningen ska arbeta för att vara en attraktiv arbetsgivare genom att utveckla, behålla, rekrytera den kompetens som behövs och introducerar nya medarbetare.

Efter två år med en verksamhet som varit hårt utmanad behöver effekterna av pandemin identifieras och följas upp för att motverka psykisk ohälsa på längre sikt.

Uppdraget som rektor är komplext och det har blivit svårare att rekrytera rektorer. För att säkerställa att yrket upplevs attraktivt i framtiden behöver arbetsmiljön och förutsättningarna för rektorerna att förbättras. Stadens nya chefsprofil ska implementeras. Profilen beskriver vad det innebär att vara chef i Stockholms stad, vilka förväntningar och vilket stöd som finns. Chefprofilen består av fem kompetenser och utifrån dessa ska utbildningsinsatser identifieras och profilen ska också vara ett underlag vid rekrytering av nya rektorer.

Handlingsplanen för barnskötare och förskollärares arbetsmiljö är ett styrmedel när aktiviteter kring kompetensförsörjning planeras. Förvaltningen vill vara en attraktiv och hälsofrämjande arbetsgivare med ett engagerat och hållbart medarbetarskap med målet att få friskare medarbetare och ökad hälsa. Roller och uppdrag behöver fortsätta att utvecklas för att möjliggöra för förskollärare och barnskötare att ha rätt förutsättningar för sitt uppdrag och att öka närvaron med barnen. Utbildningsinsatser för att stärka förskollärarnas ledarskap ska genomföras.

Förvaltningen har ett ansvar att säkerställa att alla nyanställda förskollärare får en introduktionsperiod med en mentor. Mentorskap innebär en karriärmöjlighet för duktiga och erfarna förskollärare. En annan karriärmöjlighet för förskollärare är uppdraget som handledare för studenter (VFU-handledare). Mentorerna behöver stärkas för sitt uppdrag och andelen VFU-handledare behöver öka vilket medför ökade kostnader för verksamheten.

För att möta digitaliseringens möjligheter finns en utbildningsutmaning där chefer, medarbetare och barn behöver få en ökad adekvat digital kompetens. Det krävs ett målmedvetet arbete med att genomföra kontinuerlig kompetensutveckling. I detta ingår även förmågan att kommunicera och söka ny kunskap. I ett samhälle som präglas av ett stort informationsflöde är ett källkritiskt förhållningssätt nödvändigt. Utifrån förvaltningens enkät kring IT-mognad behöver kunskapen om informationssäkerhet och dataskydd stärkas hos medarbetarna. Enkäten visar också att förskollärarna behöver utveckla sin kompetens kring digitala verktyg för att säkerställa att barnen får använda digitala verktyg på ett sätt som stimulerar utveckling och lärande i enlighet med läroplanen.

I förskolans läroplan läggs stor vikt vid att stimulera barns språkutveckling i svenska. Barnen ska erbjudas en miljö där de får förutsättningar för en god språkutveckling. Barnen ska ges möjlighet att utveckla ett kritisk och ansvarsfullt förhållningssätt för att kunna värdera information. Detta ställer höga krav på att medarbetare kan hantera det svenska språket och att kompetensen kring språkutvecklande arbetssätt är hög. Utbildningsinsatser behöver initieras för medarbetare som har brister i sin yrkessvenska och kompetensen kring språkutvecklande arbetssätt behöver öka. Därtill behöver kompetensen kring de nationella minoritetsspråken att höjas hos alla medarbetare.

För närvarande har Bromma ett sviktade barnunderlag vilket gör att bristen på förskollärare

inte är akut. På lång sikt visar prognoser att bristen på förskollärare kommer att uppstå i kombination med att Bromma växer och allt för få förskollärare utbildar sig. Däremot behöver andra kompetensinsatser genomföras för att säkerställa att förskollärare och barnskötare har rätt kompetens för uppdraget.

Kökspersonalens kompetens och organisation behöver ses över för att säkerställa att barnen får näringsrika och goda måltider i förskolan. Genom regelbundna utbildningar och kontinuerlig information ges förutsättningar för en hög kompetens inom verksamheten. Ett kostdatasystem ska införas vilket innebär nya arbetssätt och behov av kompetensutveckling.

Miljö och hälsa

Förskolan präglas av ett hållbart lärande där pedagogerna arbetar tillsammans med barnen för en hållbar framtid. Vanor och beteenden formas i unga år, därför har förskolan en viktig roll att grundlägga goda vanor och skapa en handlingskompetens för att möta framtiden. Medarbetarna är viktiga förebilder och deras miljömedvetenhet leder till en positiv klimatpåverkan. Barnen har mycket innovativa tankar och lösningar kring framtidens miljö som behöver värdesättas.

Arbetet med åtgärder utifrån stadens miljöprogram och stadsdelens klimathandlingsplan fortlöper. Detta ställer krav på inventeringar av befintlig utrustning, kartläggning av åtgärder för att uppnå högre grad av hållbarhet och integrering av hållbarhetsaspekter inom befintliga processer. Exempelvis kan detta gälla materialval vid nybyggnation, fortsatt minskande av kemikalier i verksamheten och inventering av ljuskällor och vitvaror.

Samhällets krisberedskap bygger på att alla tar ett gemensamt ansvar för att minska sårbarheten och förbättra förmågan att hantera kriser när det inträffar. Förskolan behöver höja sin handlingsberedskap och utveckla rutiner för att hantera flera kriser samtidigt.

Förskolemiljön och förskolans medarbetare har stor betydelse för barnens matvanor, återhämtning och andra hälsobeteende. Utbildningen ska ge barnen möjlighet att uppleva rörelseglädje och utveckla intresset att vara fysiskt aktiv. Enligt forskning rör sig barn i förskoleåldern för lite. Faktorer och förutsättningar som främjar fysisk aktivitet hos barn behöver fortsätta att lyftas i organisationen och erfarenheterna från rörelseprojektet ska utveckla arbetet ytterligare. Förskolors utemiljöer är av stor vikt för en god verksamhet och gårdsytorna behöver vara tillräckligt stora och planeras väl med mera naturmaterial. Förskolegårdarna ska inbjuda till pedagogik, lek och rörelse.

Med stöd av Stockholms stads matstrategi – God, hälsosam och klimatsmart mat - kommer kompetenser för kökspersonalen att identifieras för att planera för vidare utbildningssatsningar och för att utveckla arbetssätt.

Tidiga insatser

Antalet barn som uppmärksammas och får tidiga och förebyggande insatser ökar och bedöms fortsätta öka. För att främja barnens utveckling och lärande behöver den generella kompetensen kring barn i behov av särskilt stöd fortsätta att öka hos alla som är verksamma i förskolan.

Den öppna förskolan i Blackeberg utvecklas alltmer till att bli en viktig mötesplats där hela

familjen står i fokus genom ett familjecentrerat arbetssätt. Detta arbetssätt lyfts som en viktig del i arbetet med tidiga insatser och för att öka inskrivningsgraden i förskolan.

I Beckomberga öppnades under 2021 ett boende för nyanlända. För att möjliggöra en god introduktion och integration öppnade förvaltningen i närheten av boendet en introduktionsförskola. Verksamheten ger möjlighet för familjerna att få en introduktion i det svenska samhället. Förskolan fungerar som inskolning innan barnen börjar i en vanlig förskola. Barnen ges förutsättningar att träffa andra barn och få ta del av en språkutvecklande verksamhet. Vårdnadshavarna får hjälp och stöd i att ansöka till en ordinarie förskola. Verksamheten är öppen på vardagar och vårdnadshavarna får själva välja vilken tid de nyttjar verksamheten. Vårdnadshavarna erbjuds samhällsvägledning som kommer förbättra deras möjligheter till integration i samhället. Verksamheten ställer krav på nya arbetssätt och att samverka med socialtjänsten och externa verksamheter förstärks. Bidraget från staden behöver kvarstå för att kunna bibehålla verksamheten.

Utmaningar

Lokalförsörjning

Förvaltningen har flera tillfälliga paviljonger som kommer att avvecklas under perioden vilket medför höga kostnader för avveckling och markåterställning.

Inom de närmaste åren kommer medel för investeringar behövas då flera förskolor har stora behov av underhåll samt befintliga gårdar behöver moderniseras. Inom vissa delar av Bromma minskar antalet barn. Det finns en risk att lokalbeståndet och därmed lokalkostnaderna inte hinner anpassas i den takt som barnantalet minskar. I områden där det byggs nya bostäder behöver det tillskapas ytterligare förskoleplatser för att möta kommande behov. Nya förskolelokaler medför högre hyreskostnader och kostnader för inventarier. Därtill kommer kostnader för utredning och detaljplanearbete vilket medför stora ekonomiska utmaningar.

Förvaltningen står inför utmaningar på lokalförsörjningsområdet då nuvarande bestånd av förskolor inte matchar områden med prognosticerad ökning av barn. Detta innebär många ny byggprojekt med initiala kostnader för utredning och detaljplanearbete samtidigt som stadsdelsområdets äldre förskolor är i behov av underhåll och renoveringar. Risker finns i att hyran för nya förskolor är högre, projekteringstiderna för nybyggnation är längre samt att befolkningsprognosen har liten möjlighet i att ta hänsyn till händelser i omvärlden eller ändrade flyttmönster hos befolkningen.

Kompetensförsörjning

I förskolans läroplan läggs stor vikt vid att stimulera barns språkutveckling i svenska. Barnen ska erbjudas en miljö där de får förutsättningar för en god språkutveckling. Barnens ska ges möjlighet att utveckla ett kritisk och ansvarsfullt förhållningssätt för att kunna värdera information. Detta ställer höga krav på att medarbetare kan hantera det svenska språket och att kompetensen kring språkutvecklande arbetssätt är hög. Utbildningsinsatser behöver initieras för medarbetare som har brister i sin yrkessvenska och kompetensen kring språkutvecklande arbetssätt behöver öka.

Kompetensen kring de nationella minoritetsspråken behöver höjas hos alla medarbetare, både

kring vad uppdrag innebär och hitta arbetssätt för att uppfylla de krav som finns.

Övrigt

Språkförskolan är en kommunövergripande verksamhet för barn med grav språkstörning. Verksamhetens anslag har sedan flera år tillbaka varit oförändrad samtidigt som löner och andra kostnader ökat vilket medfört att nuvarande ersättning inte täcker personal- och lokalkostnader. En konsekvens av detta är att pengar behöver tas från ordinarie verksamhet för att täcka underskottet.

För att kommunövergripande verksamheter ska kunna drivas effektivt med största möjliga nytta för stockholmarna behöver en översyn göras av anslag till kommunövergripande verksamheter.

I Beckomberga öppnades under 2021 ett boende för nyanlända. För att möjliggöra en god introduktion och integration öppnade förvaltningen i närheten av boendet en introduktionsförskola. Förvaltningen beviljades inte hela ersättningsbeloppet vilket innebär att verksamheten behöver se över öppettider och verksamhetens innehåll.

Agenda 2030

För att uppnå en hållbar utveckling i enlighet med målen i Agenda 2030 behöver verksamheten säkerställa en inkluderande och jämlik utbildning av god kvalitet som ger omvårdnad och bidrar till ett livslångt lärande. Om allt fler barn med särskilda behov ökar, i kombination med bristen på behöriga förskollärare och barnskötare, kan det bli en utmaning att säkerställa att förskolan kan erbjuda en miljö som är anpassade för barn med olika funktionsnedsättningar och att de blir inkluderade i verksamheten. Att arbeta med barns rättigheter utgör en förutsättning för att genomföra agendans mål.

Jämställdhetsutmaningar

I förskolans läroplan framgår det att förskolan har ett ansvar för att motverka könsroller som begränsar barnens utveckling, val och lärande. Förskolan ska organisera utbildningen så att barn möts, leker och lär tillsammans. Barnen ska, oavsett könstillhörighet, ges möjlighet att pröva och utveckla sina förmågor och intressen med samma möjligheter och på lika villkor. Förskolan har en viktig roll i det våldsförebyggande arbetet genom att inte befästa stereotypa könsroller. Forskning visar att de vuxna i förskolan ofta har olika förväntningar på flickor och pojkar. Flera rektorer har också uppmärksammat att språket hos barnen i förskolan blivit tuffare och att det finns tendenser till att machokulturen ökat. Utifrån detta har Bromma stadsdelsförvaltning initierat ett samverkansprojekt mellan förskolan, skolan och socialtjänsten för att öka medarbetarnas medvetenhet och för att hitta verktyg i arbetet med barnen.

Öppna förskolan och introduktionsförskolan spelar en viktig roll i arbetet kring jämställdhet och rådande samhällsnormer. Fler vårdnadshavare kommer att bli självförsörjande och målgruppen kvinnor kommer att ges möjlighet att söka arbete och etablera sig på arbetsmarknaden och på så sätt integreras i samhället.

Den återkommande samhällsdebatten om mäns lämplighet att arbeta inom förskolan och att det är få män som väljer att utbilda sig till förskollärare och barnskötare är stora utmaningar.

Andelen manliga medarbetare behöver öka i förskolan. Det är ett långsiktigt arbete som kräver attitydförändring till yrket.

Prioriteringar

Språkutveckling

För att barnen ska möta en miljö där de får förutsättningar för en god språkutveckling behöver utbildningsinsatser i yrkesspråket och kring språkutvecklande arbetssätt att genomföras.

Kompetensförsörjning

Efter två år med en verksamhet som varit hårt utmanad med ökad sjukfrånvaro som följd behöver fokus läggas på barnskötarnas och förskolläraernas förutsättningar för uppdraget. Fokus behövs också på tidiga insatser för att tidigt fånga upp de medarbetare som riskerar att bli sjuka.

Samverkan

Förskolan är en viktig del i det förebyggande arbetet för att ge alla barn möjlighet till en trygg och lärande miljö. För att möjliggöra tidiga upptäckter av barn som far illa behöver samverkan med socialtjänsten, BVC och skolan fortsätta att utvecklas.

Investeringar

Lokaler

Lokalförbättrande åtgärder av lokaler. Renoveringar såväl invändigt med fokus på köken, som utvändigt med gårdar och lekutrustning i fokus.

Klimatinvesteringar

Kommande utfasning av lysrör, utbyte av föråldrade energineffektiva vitvaror och fortsatta åtgärder inom miljöprogrammet.

2.2 Verksamhet för barn, kultur och fritid

Omvärldsfaktorer

Barn och ungdomars oro kring händelseutvecklingen i Ukraina och i Europa behöver mötas och följas upp. Barn och ungas psykiska mående i spåren av pandemin är också ett område som behöver följas framöver.

Flyktingmottagandet från Ukraina kan innebära en ökning av antal barn och unga i Bromma. Förvaltningen följer händelseutvecklingen.

Fritidsverksamhet

Förvaltningen ska fortsätta bedriva en bred fritidsverksamhet som bidrar till ungdomars trygghet och självständighet, samt uppmuntrar till kreativitet, engagemang och ansvarstagande. En meningsfull fritid är en viktig skyddsfaktor för barn och unga för att

motverka utanförskap och förebygga kriminalitet.

Förvaltningens fokus är att utveckla verksamheten mot ungdomsdelaktighet. Verksamheten kommer att fortsätta kvalitetsförbättra bland annat genom utvärderingar av aktiviteter och genom analyser av vilka ungdomar som nås. Ett särskilt fokus de senaste åren har varit att uppnå ett deltagande som är mer jämnt fördelat mellan könen genom att erbjuda fritidsverksamhet som tilltalar flickor i högre utsträckning. Det arbete som har gjorts hittills har gett resultat och kommer fortsätta.

Samverkan med andra förvaltningar, kommuner och föreningar behövs för att tillgodose målgruppens olika behov av verksamhet. Barn- och ungdomar med funktionsnedsättning behöver ofta stöd för att komma till och från fritidsverksamheten, men även stöd under aktiviteter vilket kan medföra en utökning av insatsen ledsagning.

Förvaltningen ska i samverkan med föreningar utveckla arbetet med att skydda och främja de nationella minoriteternas språk och kulturer.

Interna frågor av väsentlig betydelse

Den digitala kompetensen behöver utvecklas för att kunna tillvara alla digitala möjligheter. Fritidsverksamheten har konton i sociala medier som fungerar bra som kommunikationsväg. Fritidsverksamheten har även testat mobil verksamhet vilket visade sig vara svårt. Ungdomarna efterfrågar en bas att komma till.

Ett problem har varit att verksamheten inte kan använda digitala plattformar fullt ut, utifrån GDPR och lagring i tredje land. En lösning för detta skulle behövas på stadsövergripande nivå, exempelvis genom en egen plattform.

Utmaningar

Förvaltningen ska möjliggöra för en aktiv fritid för barn och unga i hela stadsdelsområdet och erbjuda fritidsaktiviteter till barn- och ungdomar med eller utan funktionsnedsättningar. Den stora befolkningsökningen i Bromma leder till att behovet av sociala aktiviteter inom stadsdelsområdet ökar. Nya mötesplatser behövs och verksamheten behöver utvecklas så att ungdomar nås i flera områden. En utmaning är att attrahera unga som idag saknar meningsfull fritidssysselsättning och därmed är i riskzon för att hamna i utsatthet eller kriminalitet. Verksamheten behöver utvecklas till att bli en stark skyddsfaktor, bland annat genom att hitta en balans mellan spontan och planerad verksamhet.

Jämställdhetsutmaningar, barns rättigheter, agenda 2030

Fritidsverksamheten fortsätter arbetet med att skapa miljöer och aktiviteter som gör att fler flickor vill delta i verksamheten. I detta arbete ingår även att öka flickors känsla av trygghet när de besöker fritidsverksamheten.

Förvaltningen arbetar för att förhindra våld, stereotypa könsroller och motverka machokultur hos pojkar. Inom förvaltningens fritidsverksamhet har flera medarbetare gått utbildningen Fritid fri från våld. Utbildningen utgår ifrån den universella amerikanska våldsförebyggande metoden, MVP (Mentors in Violence Prevention). Metoden ska bland annat syna våldets olika

former, exempelvis att våld är ett uttryck för pojkars maskulinitetsskapande och kopplat till föreställningar om hur pojkar ska vara. Under planperioden ska alla fritidsledare ha gått utbildningen.

I det preventiva våldsförebyggande arbetet har även förskolan en viktig roll. Förskolan har uppmärksammat att språket hos barnen i förskolan har blivit tuffare och att tendensen till machokultur har ökat. Förvaltningen har utifrån detta initierat ett samverkansprojekt mellan socialtjänsten, förskolan och skolan för att öka medarbetarnas medvetenhet och för att hitta verktyg i arbetet med barnen.

För att uppnå en hållbar utveckling i enlighet med målen i Agenda 2030 behöver verksamheterna utvecklas för ett jämlikt deltagande, skapa förutsättningar för integration och trygghet för barn och ungdomar samt utveckla samverkan med andra aktörer. Att arbeta med barns rättigheter utgör en förutsättning för att genomföra agendans mål.

Prioriteringar

Prognosen är att antalet ungdomar i åldern 13-18 år kommer att öka med ungefär 180 personer fram till årsskiftet 2025/2026, vilket gör det angeläget att utveckla fritidens verksamhet för att nå flera unga och möta deras behov av en meningsfull fritid. Samverkan med skolan och andra aktörer, såsom polisen, ska fortsätta och möjligheten till mer fördjupad samverkan ska undersökas för att möjliggöra fritidsverksamhet på fler platser.

Förvaltningen följer stadens arbete med framtagande av en ny fritidsstrategi och kommer att arbeta utifrån resultatet och implementera dessa under planperioden.

Investeringar

Tillgång till bra lokaler och mötesplatser är viktigt för att kunna erbjuda en bra fritidsverksamhet. Nya fritidslokaler kommer att behövas under planperioden.

2.3 Äldreomsorg

Omvärldsfaktorer

Antalet personer över 65 år förväntas öka stadigt kommande år. Fram till år 2040 förväntas antalet äldre i Bromma uppgå till 18 850 personer, av dessa väntas 2 550 personer vara i behov av äldreomsorg, enligt Swecos befolkningsprognos.

Antalet Brommabor som är 65 år och äldre kommer att öka med 960 personer under perioden 2022-2025. Den största ökningen syns i åldersgruppen 80-84 år. Under samma period visar prognosen att antalet omsorgstagare ökar med 110 personer. Av dessa prognostiseras antalet personer som är i behov av vård- och omsorgsboende att öka med 30 personer medan personer i behov av hemtjänst beräknas öka med 80 personer under planperioden.

Prognosen mellan år 2022 fram till 2030 visar en ökning med 2 760 personer över 65 år i Bromma. Av dessa prognostiseras 350 personer vara i behov av äldreomsorg.

De senaste två åren har äldreomsorgen i stor utsträckning påverkats av pandemin. Smittspridningen på vård- och omsorgsboenden och i ordinärt boende har visat på vilka utmaningar, brister och komplexitet som finns inom äldreomsorgen. Samtidigt har krisen visat på hur verksamheterna har lyckats ställa om och med knappa personalresurser kunnat säkerställa att behov av vård och omsorg har kunnat tillgodoses. Dessa slutsatser bekräftas även av Coronakommissionens slutrapport.

Sedan 2020 pågår ett regeringsuppdrag kring ett förslag till en äldreomsorgslag som syftar till att säkerställa en grundläggande och likvärdig kvalitet i vården och omsorgen över hela landet. Uppdraget väntas presenteras i juni 2022. På lokal nivå finns ett förslag att inrätta en färdplan för äldreomsorgens utveckling i Stockholms stad. Färdplanen ska ses som ett ramverk för pågående och kommande utvecklingsarbete inom äldreomsorgen. Planen syftar bland annat till att skapa en kvalitativ och värdig äldreomsorg för den enskilde, att personalen har rätt kompetens och att grunduppdraget säkerställs.

Flyktingströmmarna från Ukraina kan innebära en ökning av antalet äldre personer som på något sätt behöver äldreomsorg. Stadsdelsförvaltningen följer händelseutvecklingen.

Interna frågor av väsentlig betydelse

Systematiskt kvalitetsarbete

Brommas äldre ska erbjudas en vård och omsorg av hög kvalitet. Såväl äldre och deras anhöriga ska kunna känna sig trygga med att de får insatserna de har rätt till och utifrån egna önskemål och förutsättningar kunna påverka hur omsorgen utförs. Detta förutsätter ett systematiskt kvalitetsarbete där verksamheterna kontinuerligt följer upp och analyserar resultat, liksom vidtar åtgärder för att förebygga risker och öka kvaliteten. Det kräver också gemensamma rutiner och arbetssätt som bygger på beprövad erfarenhet och evidens liksom en dokumentation som gör att insatsernas kvalitet och effektivitet kan följas över tid.

Kompetensförsörjning och arbetsmiljö

Medarbetarnas utbildning, kompetens och arbetsmiljömässiga förutsättningar är viktiga faktorer för en hög kvalitet inom äldreomsorgen. Med ett ökat antal omsorgstagare med förändrade behov krävs ständig kompetensutveckling. Utbildningsinsatser behöver till exempel omfatta språkkunskaper, kunskaper om demens, psykisk ohälsa, läkemedelshantering och digital välfärdsteknik. Då allt fler som flyttar in i särskilt boende är sjukare nu jämfört med för några år sedan behöver möjligheterna till avancerad hälso- och sjukvård utvecklas, främst genom ökad kompetensutveckling.

Förebyggande, hälsofrämjande och trygghetsskapande insatser

För att skjuta upp stora vårdbehov och möjliggöra för fler äldre att kunna leva ett självständigt liv så långt upp i åldrarna som möjligt är förebyggande och hälsofrämjande insatser väsentliga. De öppna insatserna i form av träffpunkter och aktivitetscenter är centrala delar av insatserna, men lika viktigt är ett rehabiliterande och främjande arbetssätt inom vården och omsorgen.

Långsiktiga effektiviseringar

För att säkra en god vård och omsorg även för framtida generationer behöver äldreomsorgen kontinuerligt anpassa arbetsätt och genomföra effektiviseringar som inte gör avkall på kvalitet och trygghet. Viktiga delar i arbetet är att använda de gemensamma personalresurserna på ett klokare sätt, samnyttja lokaler, liksom att ta stöd av nya digitala lösningar.

Utmaningar

Äldreomsorgens största utmaning är kompetensförsörjning. Förvaltningen ser fortsatta svårigheter i att rekrytera sjuksköterskor samt till viss del även undersköterskor och vårdbiträden med rätt kompetens. Samtidigt är personalomsättningen inom vissa verksamheter låg, vilket försvårar möjligheterna att rekrytera ny kompetens och skapa effektiva team där kompetenser kompletterar varandra. Från år 2023 väntas också undersköterska bli en skyddad yrkestitel vilket ställer vissa krav på utbildningsnivån för att få en anställning inom yrket. Det har även blivit svårare att rekrytera chefer till äldreomsorgen då ansvarsområden och medarbetargrupper är stora.

Svårigheterna att rekrytera personal med rätt kompetens och förutsättningar att kunna utföra en trygg vård och omsorg får konsekvenser för hela det systematiska kvalitetsarbetet. Kontinuitet i insatserna kan försvåras och det är inte säkert att utbildningsinsatser ger en reell effekt då grundnivån vad gäller utbildning och personlig förmåga att omsätta kunskaper i praktiken brister. Rekryteringssvårigheter får också en negativ påverkan på ekonomin då verksamheterna tvingas till dyrare lösningar i form av bemanningsföretag eller som en följd av felrekryteringar.

En mindre utmaning, men som förvaltningen ändå vill framhålla i sammanhanget är den stadsövergripande verksamheten Pensionat Kinesen som är ett korttidsboende för personer med demenssjukdom. Verksamheten syftar till avlastning för anhöriga till den demenssjuke och ska vara förebyggande och stödjande. Verksamhetens anslag har sedan flera år tillbaka varit oförändrat samtidigt som löner och andra kostnader ökat vilket medfört att nuvarande ersättning inte täcker personal- och lokalkostnader. En konsekvens av detta är att antalet öppna dagar på Kinesen har minskat. För att kommunövergripande verksamheter ska kunna drivas effektivt med största möjliga nytta för stockholmarna behöver en översyn göras av anslag till kommunövergripande verksamheter.

Jämställdhetsutmaningar

Skillnader mellan män och kvinnor ska fortsatt synliggöras genom analyser av resultat från brukarundersökningar utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Normer, attityder och förväntningar fortsätter att lyftas på ärendedragningar för att fatta så likställda beslut som möjligt.

En stor andel av äldreomsorgens chefer och medarbetare är kvinnor. För en jämnare könsfördelning behöver arbetsvillkoren ses över för båda grupperna. Bland annat behöver medarbetargrupperna bli mindre och äldreomsorgens medarbetare ska kunna arbeta heltid - två utmaningar som är betydande både ur ett budget- och schematekniskt perspektiv.

Prioriteringar

Systematiskt kvalitetsarbete i samverkan med hela staden och regionen

Det systematiska kvalitetsarbetet utifrån gällande nationell lagstiftning behöver fortsätta utvecklas och säkerställas i grunden. Äldreomsorgen i Bromma behöver styra mot en mer likvärdig vård och omsorg där verksamheter tar fram och uppdaterar rutiner utifrån beprövade arbets sätt och evidens. Systematik i dokumentation och egenkontroller behöver förbättras i syfte att säkra en god patientsäkerhet, självbestämmande för den enskilde och för ett effektivt smittskyddsarbete. Arbetsmetoder och arbetssätt behöver ses över och utvecklas för att nå önskad effekt. Eftersom flera aktörer och huvudmän är involverade behöver stadsdelsförvaltningarna ett övergripande stöd för att driva utvecklingen framåt. Ett samlat grepp bör tas för att åstadkomma en samsyn i staden.

Attraktiva arbetsvillkor och arbetsmiljö

För att göra vård- och omsorgsyркиn attraktivare behöver förvaltningen som arbetsgivare fortsätta arbetet med heltid som norm och minska andelen timanställda. En viktig del är också olika erbjudande om kompetenshöjande insatser. Även för chefer behöver arbetsmiljön och förutsättningarna att leda nära förbättras. Stadens nya chefsprofil ska implementeras. Profilen beskriver vad det innebär att vara chef i Stockholms stad, vilka förväntningar och vilket stöd som finns. Chefprofilen består av fem kompetenser, utifrån vilka utbildningsinsatser och stöd ska identifieras. Profilen ska också vara ett underlag vid rekrytering av nya chefer.

Förebyggande, hälsofrämjande och trygghetsskapande insatser

För att möta en ökad åldrande befolkning ska arbetet med förebyggande och uppsökande verksamhet vara fortsatt prioriterat. Den förebyggande verksamheten med hela sitt utbud är viktig på flera sätt. Bland annat syftar den till att skapa trygghet, arbeta förebyggande och hälsofrämjande samt att motverka isolering.

Den förebyggande verksamheten riktar sig till alla som är 65 år eller äldre och bor i Bromma och ska verka för att stärka den äldres självständighet så att behovet av insatser från äldreomsorgen senareläggs.

I Brommas förebyggande verksamhet finns aktivitetscentra och övriga mötesplatser som erbjuder ett varierat utbud av fysiska och sociala aktiviteter. Samverkan med frivilligorganisationer och andra aktörer är av stor vikt för att nå fler i målgruppen samt att ta vara på deras möjligheter att bidra i verksamheten och för att sprida information. Samarbete finns mellan den öppna förebyggande verksamheten och beställarenheten i form av bland annat informationsinsatser kring aktiviteter för seniorer. Den förebyggande verksamheten och beställarenheten har inlett ett arbete med fortbildningsinsatser i att stärka seniorers digitala kompetens för att motverka digitalt utanförskap. Det kan till exempel handla om utbildning och vägledning i hur man laddar ner och använder bank-id, hur mobiltelefon, surfplatta och dator används, hur man beställer mat eller hushållstjänster via internet med mera.

Långsiktiga effektiviseringar genom bland annat ökad digitalisering

Förvaltningen behöver intensifiera insatserna för att ta tillvara på möjligheterna med en bättre personalekonomi. Det handlar om smartare scheman och rätt bemanning utifrån behov. Även

infrastrukturen är viktig genom till exempel samnyttjande av lokaler och optimering av geografiska lägen för att till exempel minska reseavstånden inom hemtjänsten. Digitala lösningar och välfärdsteknik kommer att användas i samhället i allt större utsträckning. Äldreomsorgen behöver följa trenderna med nya digitala lösningar som fungerar trygghetskapande och stärker valfrihet, självständighet och jämställdhet för de äldre. Välfärdsteknik kan medföra ett minskat eller uppskjutet behov av insatser från äldreomsorgen och medverka till ett tryggt kvarboende. Behovet av digitala lösningar som till exempel nyckelfri hemtjänst och nattillsyn via kamera är stort. För att digitalisering och välfärdsteknik ska fortsätta utvecklas med oförminskad kraft, bör staden ha samlade strategier och ta ledningen i arbetet.

Genom den enkät om IT-kompetens som gått ut till alla medarbetare har olika utvecklingsområden identifierats. Kunskaper om informationssäkerhet och dataskydd behöver stärkas och många efterfrågar djupare kunskaper i olika program, exempelvis de som ingår i Office-paketet. Den låga svarsfrekvensen (40 procent) kan vara en indikation på att många medarbetare också behöver grundläggande IT- kunskaper.

Äldrevänlig stad

Förvaltningens arbete fortsätter i enlighet med stadens handlingsplan för en äldrevänlig stad. Eftersom handlingsplanen inte enbart är en fråga för äldreomsorgen redovisas förvaltningens samlade arbete under 2.9 Övrigt.

2.4 Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Omvärldsfaktorer

Förslag till lagändring

Regeringen föreslår i en lagrådsremiss lagändringar som ska stärka rätten till personlig assistans för personer med psykisk funktionsnedsättning och öka rättssäkerheten för barn som är i behov av assistans. Förslagen beräknas leda till nya mottagare av assistansersättning och att fler ska få rätt till kommunal personlig assistans. Lagändringen grundar sig i de förslag som presenterades i betänkandet ”Stärkt rätt till personlig assistans. Ökad rättssäkerhet för barn, fler grundläggande behov och tryggare sjukvårdande insatser” (SOU 2021:37) som lämnades över till Socialdepartementet i maj 2021. Lagändringen har varit på gång under lång tid och föreslogs träda i kraft 1 januari 2022, vilket dock inte skett. Status för när förändringar kan väntas är osäker.

Förslaget innebär att staten blir ensam huvudman för insatsen personlig assistans och att nya kommunala insatser tillförs LSS. Om lagen träder i kraft enligt det nuvarande förslaget innebär det att stadens och förvaltningens kostnader kommer att öka. Kostnadsökningen beror på de nya kommunala insatserna som till viss del kommer att ersätta insatsen personlig assistans. Den nya lagen innebär också ökade kostnader för administration i samband med ansökningar av nya och förändrade insatser och kostnader för kompetenshögjande insatser för att medarbetare ska kunna möta de nya kraven.

Nya kompetensbehov

Förvaltningen ser att personer med diagnoser inom autismspektrum blir allt vanligare samt personer som har multidiagnoser. Det blir också vanligare att brukarna har olika psykiatriska diagnoser och därmed mer komplexa behov av stöd. Antalet yngre personer (under 65 år) med demenssjukdom fortsätter också att öka. Dessa förändringar innebär att kompetensen behöver öka hos både beställare och utförare.

Boendeplan

I takt med att Bromma växer behövs fler utförarverksamheter och olika typer av profilboenden. En boendeplan för bostäder med särskild service för personer med funktionsnedsättningar har tagits fram inom region Västerort, en plan som gäller 2023-2032. Planen utgör underlag till stadens övergripande boendeplan. Sammantaget väntas inom regionen ett ökat underskott av antal lägenheter i relation till uppskattat behov. Detta kommer särskilt märkas de närmsta åren eftersom få nybyggnadsprojekt kommer att färdigställas. Eftersom behovet inte kan tillgodoses genom upphandlade platser inom valfrihetssystemet kan det finnas behov av att ingå individuella avtal med utförare som inte är upphandlade enligt LOV (lag om valfrihetssystem), vilket ofta är mer kostsamt för förvaltningen.

För att säkerställa att personer med funktionsnedsättning snabbare får boende enligt LSS centraliserar staden nu beställningen av nya LSS-bostäder till socialnämnden och ser över ersättningsnivåer och förmedlingsprocess för att få in fler privata aktörer och utnyttja det befintliga beståndet bättre. Arbetet påverkar såväl antal gruppboendestäder i staden som kösystemet och möjlighet att skapa verksamheter utefter målgrupp.

Interna frågor av väsentlig betydelse

För att brukarna inom stöd och service till personer med funktionsnedsättning ska uppleva en god kvalitet är förmågan att rekrytera och behålla medarbetare och chefer med rätt kompetens av största vikt. Förvaltningens arbete med kompetensförsörjning ska säkerställa att verksamheterna, nu och framöver, har medarbetare och chefer med rätt kompetens som är engagerade och delaktiga med vilja att utvecklas och bidra till att verksamheten förbättras.

Medarbetardriven och verksamhetsnära utveckling kommer att främjas och uppmuntras. Bland annat genom olika former av utbildningsinsatser, vidareutvecklade arbetsmetoder, yrkesplatsförlagd fortbildning för att konkretisera och levandegöra arbetet i praktiken.

Utifrån handlingsplan för enhetlig yrkestitulatur inom LSS-verksamheterna kommer titelbytet från vårdare till stödassistent och stödpedagog ske genom kompetenshöjning och validering av befintliga utbildningar. Föreslagna kompetenshöjande insatser är dock förenat med kostnader. Kostnader kan se olika ut beroende på vilka kompetenshöjande insatser som behövs. Viss ersättning i form av vikariekostnader erhålls, men satsningarna kommer att påverka ekonomin framöver.

Utmaningar

Pandemin har fortfarande en påverkan på verksamheterna. En del brukare har fått en försämrad psykisk hälsa och har svårt att komma tillbaka till rutiner och aktiviteter.

Socialförvaltningens projekt med att se över systemet med nivåbedömningar och nivåersättningar kan komma att få en stor och betydande effekt på förvaltningens verksamheter. Att effektivisera förmedlingen och därmed undvika tomma platser innebär minskade kostnader för verksamheterna.

Det är viktigt att säkra digital uppkoppling och god möjlighet att använda digital teknik och lösningar i verksamheterna. Detta är en utmaning då uppkopplingen i dagsläget inte är tillfredsställande.

Utvecklingen av daglig verksamhet i egen regi ska intensifieras för att möta aktuella behov och bli mer arbetslivsinriktad. Verksamheten ska erbjuda sysselsättning med tydligare inriktning mot arbetsinriktade åtgärder och ordinarie arbetsmarknad.

Jämställdhetsutmaningar, barns rättigheter och Agenda 2030

Arbetet med att öka jämställdheten mellan kvinnor och män, flickor och pojkar fortsätter inom alla verksamheter. Olikheter mellan könen ska uppmärksammas vilket kräver att medvetenheten ökar genom att resultat analyseras och genom att normer, attityder och förväntningar fortsatt diskuteras kontinuerligt inom alla verksamheter. För att uppnå en hållbar utveckling i enlighet med målen i Agenda 2030 behöver stöd och service till personer med funktionsnedsättning säkerställa möjligheten till jämlika levnadsvillkor. Samverkan kring planering av bostäder med särskild service behöver utvecklas. Kompetensförsörjningen behöver stärkas och välfärdsteknik behöver användas och utvecklas för att skapa trygghet, tillgänglighet och ökad delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Att arbeta med barns rättigheter utgör en förutsättning för att genomföra agendans mål. Verksamheterna behöver också arbeta för att attrahera och rekrytera för mer jämställda arbetsgrupper.

Prioriteringar

Inom verksamhetsområdet kommer följande att prioriteras de kommande åren

- Kompetensutveckling individuellt och i grupp för att säkra specifik kompetens kring målgrupper med särskilda behov.
- Strategiskt arbete mot hot och våld inom verksamheterna.
- Fortsatt arbete med att säkra förståelse utav frågor och begrepp i brukarenkäten.
- Tillgång till, och utbildning i, digital teknik såväl för medarbetare som inom verksamheterna.

Investeringar

Lokaler och underhåll, flera verksamheter har behov av renovering och utbyte av ytskikt och underhåll. Samverkan med fastighetsägare och lokalavdelningen internt i detta arbete.

Investering i digitala hjälpmedel.

Under planperioden planeras att starta ett gruppboende på Karlsbodavägen, med planerad inflytt under 2023. Byggnaden behöver byggas om.

2.5 Individ- och familjeomsorg inkl. socialpsykiatri

Omvärldsfaktorer

Lagändringar

Inom området individ- och familjeomsorg är det flera redan genomförda lagändringar och planerade lagändringar som påverkar och kan komma att påverka arbete och arbetssätt framöver.

Hållbar socialtjänst- en ny socialtjänstlag (SOU 2020:47)

Förslag till ny socialtjänstlag, Hållbar socialtjänst, bereds i regeringskansliet och föreslås träda i kraft 1 januari 2023. Lagen innebär ett krav på ökat förebyggande arbete, ökad möjlighet till icke-biståndsbedömt stöd samt förenklade utredningar och om möjligheten till insatser utan föregående behovsprövning. Vidare behöver socialtjänsten bli mer kunskapsbaserad samt följa upp stöd och insatser på ett mer systematiskt sätt. Förslaget behöver följas noggrant för att kunna förbereda inför förändrade arbetssätt och eventuella organisatoriska förändringar.

Lex Lilla Hjärtat

I lagrådsremissen lex Lilla Hjärtat föreslår regeringen lagändringar för att stärka principen om barnets bästa och säkerhetsställa trygghet, säkerhet och stabilitet för placerade barn, både under och efter placeringen. Troligtvis leder lagrådsremissen till att arbetssätten inom socialtjänsten kräver förändrade arbetssätt när vård enligt LVU upphör.

Förstärkt barnrättsperspektiv i vårdnadstvister

Inom området barn och unga har lagändringar tydliggjort ett stärkt barnrättsperspektiv i vårdnadstvister, som exempelvis ställer krav på informationssamtal och samarbetsamtal. En stärkt lagstiftning gällande våld mot barn och unga har genomförts, vilket innebär att det är straffbart att låta barn bli vittne till våld i nära relationer, så kallade barnfridsbrott.

Samsjuklighetsutredning (SOU 2021:93)

Den 25 november 2021 överlämnade Samsjuklighetsutredningen förslag på förbättrad vård till personer med samsjuklighet i form av både ett skadligt bruk eller beroende och psykisk sjukdom. Förslagen handlar bland annat om hur ansvaret för vård och behandling av skadligt bruk och beroende kan samlas hos en och samma huvudman. Utredningen föreslår att socialtjänstens ansvar för personer med skadligt bruk och beroende förtydligas och fokuseras på fyra huvudsakliga områden – uppsökande verksamhet, information om och förmedling till samhällets stöd och annat förebyggande arbete, sociala stödinsatser, stöd till anhöriga och insatser för barn och unga. Utredningen föreslår vidare att all behandling av skadligt bruk och beroende ska vara ett ansvar för regionernas hälso- och sjukvård. Detta ska framgå av hälso- och sjukvårdslagen (HSL). I dag är ansvaret för behandling av skadligt bruk och beroende delat mellan kommunernas socialtjänst och regionernas hälso- och sjukvård. Förslagen innebär stora förändringar gällande gruppen samsjukliga utifrån ansvarsfördelningen mellan hälso- och sjukvård och socialtjänst, gemensam lagstiftning för personer som vårdas enligt LVM (lag om vård av missbrukare i vissa fall) och LPT (lag om psykiatrisk tvångsvård) med flera. Förslagen kommer att innebära stora förändringar i socialtjänstens organisation och arbetssätt om dessa beslutas.

Betänkande Kommuner mot brott (SOU 2021:49)

Ett förslag till ny lag som anger vilka krav som ska ställs på kommunerna i det brottsförebyggande arbetet har lämnats till regeringen. Lagen föreslås heta *lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete* och är tänkt att träda i kraft under 2023. Lagförslagen rör kommuners samordnings- och samverkansansvar samt att ta fram lägesbilder. Syftet med lagförslaget är att det brottsförebyggande arbetet ska vara effektivt, kunskapsbaserat och i samverkan. Lagförslaget kan komma att innebära ökade kostnader för kommuner och kräva en viss organisatorisk förändring.

Fältverksamhet

Fältverksamhetens förebyggande arbete ska fortsätta att utvecklas för att öka upplevelsen av trygghet bland ungdomar. Fältverksamhetens samverkan med fritiden, barn och ungdomsenheten och stadsdelsområdets skolor ska fortsätta att intensifieras. Att socialtjänsten ska ha ett förebyggande perspektiv förstärks även i slutbetänkandet Hållbar socialtjänst (SOU 2020:47) till en ny socialtjänstlag som presenterades 2019.

Barn och unga

Antalet ärenden inom individ- och familjeomsorgen ökar, det är en trend som pågått sedan ett antal år tillbaka. Det är framförallt antalet ärenden där det förekommer våld som blir fler. Även antalet inkomna anmälningar som rör oro för barn och unga ökar, från 1 993 inkomna anmälningar år 2019 till 2 106 anmälningar 2020. Siffrorna för 2021 har ännu inte kommit, men ökningen befaras fortsätta och antas bland annat bero på en ökad anmälningsbenägenhet hos allmänhet och hos professionella, men även på befolkningstillväxten i stadsdelsområdet. Av inkomna anmälningar som rör bristande omsorg hos vårdnadshavare har andelen som avser vanvård och försummelse samt psykiska övergrepp ökat. Flest antal anmälningar rör våld inom familjen, vilket är detsamma som tidigare år. Förvaltningen ser ett ökat behov av insatser hos barn och unga, det gäller både förebyggande och mer omfattande insatser.

Kompetenshöjande insatser ska genomföras om våld mot barn och mellan vuxna samt om hur våldsutsatta kan upptäckas. Samarbetet mellan socialtjänsten och förskolan ska stärkas för att fler familjer ska nås i ett tidigt skede.

Samverkan med skola och regionen, främst barnpsykiatri, behöver utökas och formaliseras för att säkerställa att barnen i Bromma ges så goda förutsättningar som möjligt. Skolan samt regionen är viktiga och BUS-samverkan (samverkan kring barn i behov av särskilt stöd) ska fortsätta att utvecklas.

Under hösten 2021 har ett skolsocialt team inrättats vid Alviksskolan och vid Äppelviksskolan. Förvaltningen har anställt en skolsociolog som en del av skolsocialt team som riktar sig till barn och unga med frånvaroproblematik i årskurs 4-9. Skolfrånvaro behöver uppmärksammas i ett tidigt skede och det skolsociala teamet är en viktig länk mellan skola och socialtjänst. Organiseringen och bemanningen av skolsociala team i stadsdelsområdet är komplicerad då det för närvarande finns 13 kommunala skolor och tre fristående skolor med barn i aktuella årskurser. Flera skolor kan tillkomma om resultatet blir bra.

Arbetet inom familjevården med ärenden som är svåra och komplexa kommer att utvecklas för att kunna tillgodose lämpliga familjer för placering av barn och ungdomar med större behov.

Hemlöshet

Enligt den senaste hemlöshetsräkningen ligger antalet hemlösa i linje med tidigare mätningen 2018. Det saknas bostäder i staden samtidigt som hemlösheten behöver motverkas. Det är en stor inflyttning till stadsdelsområdet med bland annat korta andrahands- och inneboendeavtal. När avtalen upphör kan det innebära att personerna står utan bostad. Ett utvecklingsarbete kring vräkningsförebyggande arbete har påbörjats. Det handlar dels om en ökad intern samverkan men också om samverkan med fastighetsbolagen i Bromma för att stärka arbetet kring långsiktiga boendelösningar. Barnfamiljer är en prioriterad grupp. Arbetet har lett till goda resultat, framförallt inom ekonomiskt bistånd, där antalet barnfamiljer och individer i osäkra boendeförhållanden har minskat.

Förvaltningen har en god tillgång till försöks- och träningslägenheter och en väl utvecklad samverkan med hyresvärdar. Stödet till personer som beviljas insatsen ska vidareutvecklas för att ge individer möjlighet till ett eget självständigt boende. Samverkan ska stärkas mellan beställare, utförare och budget- och skuldrådgivare för att möjliggöra inträde på bostadsmarknaden.

Förvaltningen följer händelseutvecklingen med anledning av situationen i Ukraina och den flyktingström som kan komma av denna.

Socialpsykiatri

Efterfrågan på boendestöd har ökat under senare år och trenden kan antas fortsätta. Insatsen efterfrågas av fler målgrupper än tidigare. Kompetensen hos personalen på boendestödet kan komma att behöva breddas utifrån nya målgrupper med behov av andra arbetssätt.

Bromma arbetsmarknadscenter har fortsatt fokus på att öka den enskildes självständighet och att erbjuda arbetslivsinriktad verksamhet.

Missbruk

Antalet anmälningar enligt LVM (lag om vård av missbrukare i vissa fall) har ökat under de senaste åren. Förvaltningen prognosticerar ett fortsatt högt inflöde av LVM-anmälningar. Förvaltningens öppenvård i egen regi ska kopplas in i ett tidigare skede för att öka antal frivilliga placeringar för de som är LVM-nära. En samverkan mellan stadsdelarna i västerort möjliggör ett större utbud av behandlingsalternativ inom området.

Socialtjänsten har ansvar för att erbjuda stöd och behandling till personer med spelmissbruk/spelberoende (gäller endast spel om pengar) och att tillgodose anhörigas behov av stöd. Både anhörigstöd och spelberoendeprogram erbjuds inom förvaltningens egen öppenvård. Förvaltningen ska fortsätta öka sin kompetens inom området samt sprida information om de insatser som erbjuds.

Våld i nära relation

Bromma har ett relativt lågt inflöde av anmälningar gällande hedersrelaterat våld och förtryck. Arbetet med att stärka och utveckla det våldsförebyggande arbetet mot våld i nära relation är ett fortsatt prioriterat område. Rutiner och metoder ska fortsatt utvecklas för att upptäcka våldet och fånga upp våldsutsatta. FREDA kortfrågor samt frågor i initialbedömning 3 (IB3) används i högre utsträckning av enheten för arbete och försörjning när det gäller ärenden som rör våld i nära relation. Det är en utmaning att få kunskap om vem som är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck och att motivera den utsatta till att söka skydd och stöd. Förvaltningen behöver säkerställa att medarbetare har kunskap för att fånga upp signaler på hedersrelaterat våld och förtryck.

Våldsutövare ska motiveras och remitteras till insatser i syfte att förändra sitt beteende och sluta utöva våld. Att fler våldsutövare och våldsutsatta ska motiveras och remitteras till RVC (relationsvåldscentrum) är ett prioriterat arbete de närmsta åren.

Användningen av stadsdelens egna jourlägenheter ska öka och individuellt utformat stöd ska erbjudas för att undvika längre placeringar och underlätta för ett självständigt liv fritt från våld för individen.

Interna frågor av väsentlig betydelse

Medarbetarnas kompetens och förutsättningar är viktiga faktorer för en hög kvalitet inom socialtjänsten. En utmaning är att behålla medarbetare med rätt kompetens som jobbar klientnära. En del i kompetensförsörjningsarbetet är den stadsövergripande handlingsplanen för förbättrad arbetssituation för socialsekreterare och biståndshandläggare samt ett ökat samarbete med lärosäten och universitet gällande mottagandet av studenter på socionomprogrammet som genomför verksamhetsförlagd utbildning (VFU).

Målgruppen har blivit yngre och neuropsykiatriska diagnoser i kombination med andra psykiatriska diagnoser och/eller missbruk blir vanligare. Behovet av stöd har förändrats vilket ställer andra och högre krav på personalen. Förvaltningen ser ett ökat behov av kompetens hos medarbetarna gällande samssjuklighet och samverkan.

Förslaget till en ny socialtjänstlag kan komma att innebära större förändringar i arbetssätt och kräva nya kompetenser. Den nya socialtjänstlagen förväntas lägga mer fokus på frivilliga och förebyggande insatser och mindre fokus på myndighetsutövning.

Den interna samverkan behöver även fortsättningsvis förbättras för att öka antalet remisser till förvaltningens socialpsykiatriska sysselsättningsverksamheter, i syfte att stärka socialpsykiatriska klienters möjligheter att komma närmare arbetsmarknaden samt minska behovet av socialpsykiatriskt boendestöd, och på så sätt öka gruppens självständighet och integration i samhället.

Förvaltningen fortsätter att arbeta mer nätverksorienterat med stöd och insatser i öppenvård. Familjebehandlare och fältassistenter ska samverka i ärenden för att bättre kunna möta behoven.

Utmaningar

En utmaning för öppenvården för barn/unga/familjer är att möta upp i ett så tidigt skede som möjligt för att möjliggöra att barnet kan bo kvar i sin familj. Även i de fall som barn/unga blivit placerade utanför sin familj ska öppenvården bli inkluderad i arbetet. Förvaltningen ser ett ökat vårdbehov hos placerade barn och unga. Dessa placeringar är även kostnadskrävande. Samverkan med BUP behöver öka och det behöver klargöras hur kostnaderna ska fördelas.

En trend som socialtjänsten ser är att antalet hemmasittare ökar och att det är en utmaning att hitta rätt insatser som hjälper barnet/ungdomen tillbaka till skolan. Tendensen är att när skolans resurser inte räcker till så ansöker familjerna stöd hos socialtjänsten.

Det är fortsatt en utmaning att hitta jourhem och arbetet fortgår med att rekrytera jour- och familjehem i egen regi i brommaområdet. Jour- och familjehem i närområdet möjliggör att placerade barn kan gå kvar i sin förskola/skola. Det blir även mer kostnadseffektivt och nämndens insyn i hemmet underlättas.

Andelen äldre (som fyllt 65 år) ökar inom målgruppen socialpsykiatri. Förvaltningen behöver hitta hållbara lösningar för detta.

Jämställdhetsutmaningar, barns rättigheter och Agenda 2030

FN:s barnkonvention blev svensk lag 2020. Socialtjänsten ska alltid beakta berörda barns bästa och barn har rätt till inflytande och delaktighet utifrån ålder och mognad. Arbetsätt och rutiner har utvecklats som fortsatt ska implementeras. Barnrättsombud finns inom förvaltningen.

I förslaget till ny socialtjänstlag föreslås ett tillägg om att främja jämlika och jämställda levnadsvillkor. Förvaltningen fortsätter att integrera ett jämställdhetsperspektiv vid beslutsfattande för att möta den enskildes behov oavsett kön. Genom att arbeta mot alla former av våld mot kvinnor och flickor, inklusive människohandel, sexuellt utnyttjande och andra typer av exploatering bidrar förvaltningen till att uppfylla målen inom Agenda 2030. Genom att göra jämställdhetsanalyser i tjänsteutlåtande kan förvaltningen synliggöra och utjämna eventuella ojämställdheter i de förslag till beslut som tas fram.

Prioriteringar

I enlighet med förslagen i nya socialtjänstlagen kommer förvaltningen att arbeta för att ställa om från specialiserad socialtjänst till mer förebyggande och tidigt stöd. Genom att fortsätta utveckla och stärka det förebyggande insatserna såsom råd- och stödsamtal samt samarbetssamtal till vårdnadshavare. Även genom att utveckla arbetsätt för ett mer förebyggande stöd, hitta samverkansformer för att nå ut till barn och familjer samt sprida information om stödet. Behovet av kompetensutveckling kommer att vara stort. Kostnader kan komma att öka i och med förändrade arbetsätt. I och med omställningen till en mer förebyggande socialtjänst med tidigt stöd kan det finnas behov av att se över stödet inom serviceytan.

Pandemin har inneburit att en del individuppföljningar har skett digitalt eller via telefon. Det är därför angeläget att uppföljningarna framöver sker i form av personliga besök.

2.6 Stadsmiljöverksamhet

Omvärldsfaktorer

Inom stadsdelsområdet finns stora arealer park- och naturmark och dessa är en tillgång för brommabor och besökare. Intresset för att vistas i natur- och grönområden har ökat betydligt under senare år, både genom hemester samt ökat naturintresse. Samtidigt beräknas Brommas befolkning att öka med 10 000 personer fram till 2030. En bedömning är att intresset för att besöka Brommas grönområden kommer att fortsätta öka under kommande period.

Befolkningsökningen samt ökad besöksnärrvaro i Bromma medför ökade drifts- och underhållskostnader i form av ökad frekvens av städning och renhållning i parker och grönområden. På lång sikt påverkar även genomförda parkinvesteringar förvaltningens driftskostnader för exempelvis omgjorda ytor, vattenprover, el-/vattenavgifter, tillsynsavgifter och försäkringar vilket är viktigt att beakta i beräkningen av det centrala driftsbudgetanslaget.

När Bromma växer ökar miljöpåverkan i parker och naturområden vilket medför krav på insatser för en hållbar park- och naturmiljö. Brommas strandbad, plaskdammar, naturreservat och parkmark är tillgängliga för alla stockholmare samt besökare utifrån. Detta är faktorer som är kostnadsdrivande och påverkar förvaltningens drifts- och underhållskostnader i stor omfattning. Utöver naturreservaten finns det i Bromma en stor andel värdefull bostadsnära natur som med ökad befolkning behöver vårdas för att vara trygg och tillgänglig för allmänheten vilket är kostnadsdrivande.

Behov av fortsatta och kontinuerliga reinvesteringar och investeringar föreligger under kommande år. Till dessa hör bland annat tillgänglighets- och trygghetssatsningar, lekparkar och utegym.

Interna frågor av väsentlig betydelse

Under perioden kommer förvaltningen att ha upphandlat ett nytt avtal för parkdriften. Syftet med denna upphandling är att upphandla en leverantör som i samarbete med beställaren ska sköta om och utveckla den park- och naturmiljö som avtalet omfattar.

Samverkan med verksamheter inom förvaltningen liksom med föreningar och andra intressenter ska fortsätta att utvecklas. Denna samverkan är viktig så att åtgärder exempelvis kommer barn och äldre tillgodo. Hit kan höra insektshotell i anslutning till förskolor för den biologiska mångfalden, odling i samverkan med förvaltningens verksamheter eller föreningar.

Samverkan med angränsande stadsdelsområden avseende skötsel, tillgänglighet, trygghet och parkinvesteringar med mera är väsentligt i områden som gränsar till grannstadsdelar. Det ska inte märkas någon skillnad i standard när man rör sig mellan stadsdelarna.

I en stadsdel som expanderar är grönkompensation ett viktigt verktyg för att kunna värna och bibehålla eller öka grönstrukturen. Stadens arbete med grönkompensation bedrivs idag huvudsakligen inom ramen för enskilda exploateringsprojekt och det saknas ett sammanhållet arbete med grönkompensation på strategisk nivå.

Utmaningar

Som underlag i planeringen av stadsmiljön samt för att uppnå de globala målen i Agenda 2030 använder förvaltningen prognostiserad befolkningsutveckling, befolkningsstruktur i olika stadsdelområden, trygghetsmätningar samt olika former av dialoger. Syftet är att ytor och platser ska utvecklas för olika befolkningsgruppers behov och utifrån jämställdhets- samt tillgänglighetsperspektiv. Under planperioden kommer förvaltningen att skapa attraktiva stråk och parkfunktioner som svarar mot olika behov som exempelvis utomhusgym, lek- och rofyllda mötesplatser vilket ökar förutsättningarna för välbefolkade, trygga, generationsöverskridande och upplevelserika miljöer. Trygghets- och tillgänglighetsanpassade åtgärder prioriteras i samtliga projekt. Vid planering av lekmiljöer väljs redskap som lockar både flickor och pojkar. Innovativa lösningar prioriteras vid val av material och tekniska konstruktioner. Förvaltningen bidrar således till fler mål som avser hälsa och välbefinnande hos invånare, hållbar miljö, energi samt ekosystem och biologisk mångfald genom prioriterade satsningar inom miljö och klimat under planperioden.

Prioriteringar

Förvaltningen ska arbeta för att fler brommabor och besökare ska uppleva att parker, grönytor, naturreservat, strandbad samt aktivitetsytor är attraktiva, är väl anpassade och tillgängliga. Förvaltningen ska fortsätta att utveckla parkmiljön samt förbättra tillgängligheten och öka tryggheten i parkerna med syfte att möjliggöra ett jämlikt och jämställt liv. Detta arbete sker genom intern samverkan samt samverkan med andra förvaltningar och civilsamhället. Därutöver ska förvaltningen fortsätta med att synliggöra och systematiskt arbeta med att förstärka ekosystemtjänsterna i parker och grönområden.

Investeringar

Entreprenadkostnaderna för att med investeringsmedel upprusta parker har de senaste åren stigit kraftigt i pris, bland annat till följd av prisökningar på betong, trä och diesel. Det har därför blivit svårare att få de tilldelade parkinvesteringsmedlen att räcka, särskilt i de större projekten som leds av trafikkontoret. Bedömningen är att prisökningarna i entreprenaderna kommer att fortsätta.

Förvaltningen avser att fortsätta med trädplantering och söker under hela perioden medel för denna åtgärd. Syftet är i första hand att ersätta träd som tagits ner på förgårdsmark. Målet är att bidra till upptaget av koldioxid. Som bieffekt leder återplanteringen även till klimatanpassning genom att de planterade träden kommer att bidra till nedkylning, skuggning av fasader samt upptag av vatten.

2.7 Ekonomiskt bistånd

Omvärldsfaktorer

Arbetslösheten i Sverige har sjunkit under senare delen av 2021 och att antalet sysselsatta beräknas av arbetsförmedlingen att öka fram till och med 2023, därefter i avtagande takt.

Bland de långtidsarbetslösa i Sverige ökar tiden i arbetslöshet och även antalet arbetslösa som varit utan arbete i mer än 24 månader.

Situationen i Ukraina och massflyktdirektivet som har beslutats av EU kan få konsekvenser i form av flyktingar som inte kan komma ut i arbete eller långsiktigt lösa sitt boende på egen hand.

En eventuell lågkonjunktur kan försvåra arbetet med att få fler personer i egen försörjning. Därutöver en eventuell ökning av försörjningsstödstagare utifrån det rådande konjunkturläget och efterverkningar av pandemin.

Interna frågor av väsentlig betydelse

Förvaltningen ser en utmaning i att behålla kompetent personal. Ett strategiskt arbete ska genomföras med kompetensförsörjningens alla delar - utveckla och behålla, attrahera, rekrytera och introducera medarbetare och förutsättningar ska skapas för chefer att förändringsleda. En del i kompetensförsörjningsarbetet är den stadsövergripande handlingsplanen för förbättrad arbetssituation för socialsekreterare och biståndshandläggare samt ett ökat samarbete med lärosäten och universitet gällande mottagandet av studenter på socionomprogrammet som genomför verksamhetsförlagd utbildning (VFU).

Samhället kommer att fortsätta att präglas i spåren av pandemin och detta har förändrat förutsättningarna för socialtjänstens verksamhet. Digitaliseringen har blivit ett vanligt inslag i arbetsvardagen, flera möten sker digitalt. Förvaltningen ska fortsatt se över sina arbetsätt och arbetsprocesser för att kunna erbjuda säkra, flexibla möten av hög kvalitet i både digital- och fysisk form. Den digitala kompetensen ska stärkas, både inom myndighet och på utförarsidan.

Enheten för arbete och försörjning kommer att samverka med vuxenenheten för att utveckla och intensivifiera arbetet för att motverka hemlöshet med utgångspunkt i stadens program mot hemlöshet.

Utmaningar

De senaste två åren har andelen personer som uppstår ekonomiskt bistånd i förhållande till befolkningen i Bromma minskat. Förvaltningen arbetar för att ytterligare intensivifiera arbetet med att få ut människor i egen försörjning. Barnfamiljer prioriteras i detta arbete. De närmsta åren är fokus att öka antalet personliga möten med klienter och att arbeta mobilt, motiverande och utifrån metoden MI. Hos de personer som står längst ifrån arbetsmarknaden ska arbetsförmågan öka genom rätt stöd. Samarbetet med förvaltningens egen arbetsmarknadsverksamhet, Jobbtorg Stockholm och Arbetsförmedlingen ska fortsätta att utvecklas för att få ut fler klienter i egen försörjning på den öppna arbetsmarknaden.

En farhåga inför de kommande åren är att en stor andel av de nyanlända som är bosatta i Bromma inte kommer att uppnå självständighet under etableringsprogrammets två år. Stödet ska därför fortsätta utvecklas i samverkan med bland annat arbetsmarknadsförvaltningen, arbetsförmedlingen och SHIS Bostäder.

Förvaltningen ser också en högre andel av långtidsärenden där den enskilde är sjukskriven.

Jämställdhet, barns rättighet och agenda 2030

Arbetet med att öka jämställdheten mellan kvinnor och män, flickor och pojkar, fortsätter inom alla verksamheter. Olikheter mellan könen ska uppmärksammas vilket kräver att resultat analyseras för att öka medvetenheten och synliggöra normer, attityder och förväntningar. Resultaten behöver diskuteras kontinuerligt inom alla verksamheter

För att uppnå en hållbar utveckling i enlighet med målen i Agenda 2030 ska förvaltningen intensifiera arbetet med att hjälpa fler brottmabor till egen försörjning genom nya arbetsätt, genom ökad samverkan med andra aktörer, som en del mot målet att minska ekonomisk fattigdom. Särskilda utmaningar finns på grund av en prognosticerad lågkonjunktur samt risken för negativa ekonomiska konsekvenser av pandemin.

Arbetet med ekonomiskt bistånd utgår från ett tydligt barnperspektiv och barns behov ska särskilt beaktas när vuxna söker ekonomiskt bistånd. Barnkonsekvensanalyser genomförs där besluten rör barn. Att arbeta med barns rättigheter utgör en förutsättning för att genomföra agendans mål.

Prioriteringar

Barn i ekonomiskt utsatta familjer prioriteras då det är en riskfaktor för barn att växa upp i en familj med marginaliserade ekonomiska förutsättningar. Förvaltningens arbete med att implementera ett barnrättsperspektiv i det dagliga arbetet och göra barnkonsekvensanalyser i ärenden som berör barn, är också viktigt för att säkerställa att barn växer upp under trygga förhållanden och når framtida självständighet. Barn och ungas situation beaktas vid beslut som rör familjer där beslutet kan påverka barnet.

Särskilt utsatta grupper och individer som är sjukskrivna och har socialmedicinska hinder samt funktionsnedsatta är prioriterade i arbetet.

Kompetensutveckling av personalen i och med förslagen i den nya socialtjänstlagen.

Att motverka fusk i välfärden är ett prioriterat område. Genom att minimera felaktiga utbetalningar bidrar förvaltningen till att minska fusket inom välfärden och att skattemedel inte används felaktigt.

Investeringar

I staden pågår en pilot inför införandet av e-ansökan för ekonomiskt bistånd. Digitalisering av handläggningen av ansökan om ekonomiskt bistånd innebär att processer anpassas för att skapa mer tillgängliga tjänster och arbetsflöden. Förvaltningen följer stadens arbete med detta.

2.8 Arbetsmarknadsåtgärder

Omvärldsfaktorer

Långtidsarbetslöshet är en stor utmaning på svensk arbetsmarknad och har under pandemin ökat. Antalet arbetslösa fortsätter att minska samtidigt som långtidsarbetslösheten är fortsatt hög. År 2021 uppgick arbetslösheten i Sverige till cirka 8,7 procent. Regeringen förutspår en

sjunkande arbetslöshet. Bedömningen är att arbetslösheten är nere på 7,0 procent i början av 2023.

Unga arbetslösa

Förvaltningen fortsätter, i samverkan med arbetsmarknadsförvaltningen, arbeta för att få ut unga arbetslösa försörjningsstödstagare i praktik och/eller arbete genom att bland annat erbjuda praktikplatser inom förvaltningens olika avdelningar. Verksamheterna ska erbjuda fler praktikplatser inom olika områden för att lyckas matcha praktikplatser med fler aspiranternas önskemål. Det behövs fler platser inom olika typer av verksamheter. Det näringslivsfrämjande arbetet ska utvecklas genom kontakt och samverkan med lokala företagare för att möjliggöra fler praktik- och arbetsplatser.

Förvaltningen ska erbjuda fler feriejobb till gymnasieungdomar i stadsdelsområdet och till ungdomar i närliggande stadsdelsområden. Ungdomar i feriejobb skapar en bra rekryteringsbas inför stadsdelens framtida behov av arbetskraft. Genom samverkan mellan feriehandläggare inom Västerort utökas möjligheten till meningsfulla feriearbeten i ett större geografiskt område.

Samverkan

Samverkan med Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Region Stockholm genom Samordningsförbundet Stockholms stad (Finsam) behöver utvecklas. Samverkan ska leda till att personer som står långt från arbetsmarknaden på grund av ohälsa får ett anpassat insteg på arbetsmarknaden genom bättre samordning mellan inblandade myndigheter.

I samverkan med arbetsmarknadsförvaltningen och socialförvaltningen ska tillgängligheten av och kvaliteten på samhällsvägledning och socialt stöd till nyanlända öka. Förvaltningen ska särskilt arbeta för att nå nyanlända kvinnor, genom praktikplatser och Stockholmsjobb. Inom förvaltningen har startats ett arbete för nyanlända för att hitta effektiva strategier och åtgärder i syfte att förstärka nyanländas etablering på arbetsmarknaden och bostadsmarknaden. Inom ramen för arbetsgruppen sker fördjupad samverkan med SHIS.

Interna frågor av väsentlig betydelse

Behov av att kunna erbjuda viktiga arbetsmarknadsinsatser, som OSA-anställningar och Stockholmsjobb, förväntas öka. Arbetsförberedande insatser för grupper som står långt från arbetsmarknaden kommer att behöva inrättas på för att förhindra att personer blir fast i utanförskap och bidragsberoende.

Ett fortsatt utvecklingsområde är den interna samverkan inom förvaltningen för att öka antalet deltagare i arbetsträning.

Utmaningar

Fler personer med nedsatt arbetsförmåga ska ges möjlighet till anställning. Arbetet med arbetsmarknadsåtgärder och ”stegförflyttningar” därinom kommer att vidareutvecklas. Behov

av att kunna erbjuda viktiga arbetsmarknadsinsatser, som OSA anställningar och Stockholmsjobb, förväntas öka. Arbetsförberedande insatser för grupper som står långt från arbetsmarknaden kommer att behöva inrättas på för att förhindra att personer blir fast i utanförskap och bidragsberoende.

Ett fortsatt viktigt utvecklingsområde är att öka anställningsbarheten hos personer som står längst från arbetsmarknaden som behöver omfattande stöd för att kunna närma sig arbetslivet. Språkravet är en stor utmaning i detta.

Agenda 2030 och jämställdhetsutmaningar

För att uppnå en hållbar utveckling i enlighet med målen i Agenda 2030 ska förvaltningen bidra till att skapa jämlika möjligheter till arbete och egen försörjning för att trygga människors levnadsförhållanden samt ekonomi. En viktig del blir att vidareutveckla arbetsmarknadsåtgärderna och ge stöd till de som befinner sig långt från arbetsmarknaden samt samverka med andra aktörer och lokala företagare för att möjliggöra praktikplatser och anställning.

Arbetet med att öka jämställdheten mellan kvinnor och män, flickor och pojkar fortsätter inom alla verksamheter. Olikheter mellan könen ska uppmärksammas vilket kräver att resultat analyseras för att öka medvetenheten och synliggöra normer, attityder och förväntningar. Resultaten behöver diskuteras kontinuerligt inom alla verksamheter.

Prioriteringar

Förutsättningarna för utrikesfödda kvinnor på arbetsmarknaden behöver stärkas och arbetsätt och metoder kring detta utvecklas. Förvaltningen ska särskilt arbeta för att nå nyanlända kvinnor, genom praktikplatser och Stockholmsjobb. Förvaltningen utreder möjligheten för att anställa stadsdelsmammor.

2.9 Övrigt

Äldrevänlig stad

Förvaltningens arbete fortsätter i enlighet med stadens handlingsplan för en äldrevänlig stad.

Delaktighet och inflytande

Genom nämndens pensionärsråd ges de äldre inflytande och insyn i ärenden och frågor som berör äldres levnadsförhållanden. Förvaltningen inhämtar rådets synpunkter inför remissvar avseende exempelvis detaljplaner och stadsutvecklingsprogram. Även synpunkter inför större parkinvesteringar inhämtas, vilket också kan ske genom riktade dialoger där synpunkter och äldreperspektivet tas till vara. Rådet är och fortsätter att vara en viktig plattform för att väcka initiativ till förbättringar för Brommas äldre. Rådet ska också fortsatt involveras i förvaltningens arbete med att utveckla möjligheten att vara en äldrevänlig stad.

Nöjdheten och tryggheten med äldreomsorgen mäts i den årliga brukarundersökningen. Resultatet från undersökningen används i arbetet med att utveckla verksamheterna.

Utifrån dagsaktuellt behov och önskemål ska den äldre kunna påverka innehåll och utförande av de beviljade insatserna. Arbetet med ramtid ska fortsätta att utvecklas för att Brommas seniorer utifrån sina förutsättningar ska kunna vara delaktiga i planeringen av insatserna.

Samverkan och partnerskap

Samverkan med näringsliv, fastighetsägare, polisen och akademien med flera sker bland annat genom platssamverkan som ska öka tryggheten på olika prioriterade platser. En trygg stad är en förutsättning för en äldrevänlig stad.

Äldreomsorgen fortsätter samverkan med akademien i olika innovationsprojekt. Ett av projekten handlar om stöd till anhöriga genom anpassad välfärdsteknik.

Social inkludering

För att möta en ökad åldrande befolkning ska arbetet med förebyggande och uppsökande verksamhet vara fortsatt prioriterat. Den förebyggande verksamheten med hela sitt utbud är viktig på flera sätt. Bland annat syftar den till att skapa trygghet, arbeta förebyggande och hälsofrämjande samt att motverka isolering. Förvaltningen arbetar för att antalet deltagare i aktiviteterna på förvaltningens aktivitetscenter och öppna träffpunkter ska öka. Arbetet med att utveckla verksamheten i samarbete med besökarna och civilsamhället ska fortsätta. För att bryta social isolering och ensamhet ska det finnas mötesplatser och träffpunkter i stadsdelen som är öppna även vid storhelger och under sommaren.

Anhöriga som vårdar en närstående i hemmet gör ett stort och viktigt arbete. Dialogen med och stödet till anhöriga ska vidareutvecklas i syfte att avlasta och främja fortsatt hälsa hos den som vårdar. Stödet ska vara förebyggande, flexibelt och av god kvalitet.

Alla, oavsett kön och ålder, ska kunna att känna sig trygga både i det offentliga rummet och i sin privata sfär. Metoder för det våldspreventiva arbetet ska utvecklas inom förvaltningens alla verksamheter. Äldre med ökat beroendet av omgivningen löper större risk att utsättas för våld av nära anhöriga. Inom arbetsgrupperna för "Tryggare äldre" och "Våld i nära relation" som båda är arbetsgrupper inom Brommas samverkansöverenskommelse med polisen kommer ett gemensamt arbete utvecklas. Arbetsgrupperna skall hitta former för samverkan både inom förvaltningen men även med polis och fackförvaltningar för att nå målgruppen.

En digital fixartjänst har startats upp som ska stödja Brommas seniorer med enklare digital teknik i hemmet. Målet är att underlätta äldres förutsättningar att leva ett självständigt liv och kunna vara delaktig i samhällslivet.

Förvaltningen ska arbeta tillsammans med andra förvaltningar i staden för att tillgängliggöra lokaler dagtid för frivilligorganisationer.

Bostäder och stadsmiljö

Förvaltningen fortsätter arbetet med att kontinuerligt genomföra förbättringar i parker och grönområden för ökad trygghet och förbättrad tillgänglighet. Gång- och cykelvägar inom stadsdelsområdet ska vara trafiksäkra, med god tillgänglighet och framkomlighet för alla trafikanter. Säkerheten för oskyddade trafikanter på gång- och cykelvägar ska fortsatt prioriteras.

Äldre informeras på ett tidigt stadium om vilka boendialternativ som finns. Möjligheten till kvarboende kan också förlängas med hemtjänstinsatser och genom utvecklig och införande av välfärdsteknik. Förvaltningen följer stadens centralt initierade pilotprojekt som pågår med smarta lås och trygghetskameror nattetid och ser fram emot att denna teknik kan börja användas.

Kommunikation och information

Förvaltningens kommunikation med äldre och övriga målgrupper ska förbättras. Kommunikation och kanalval ska anpassas efter målgruppens behov och förutsättningar.

Det ska vara enkelt att komma i kontakt med äldreomsorgens verksamheter och att lämna synpunkter eller klagomål. För att värna om de äldres valfrihet ska internt och externt informationsmaterial finnas tillgängligt och vara aktuellt.

Information om vilka aktiviteter som erbjuds i den öppna verksamheten ska förbättras med målet att nå fler besökare, bland annat genom ett utökat samarbete med Brommas vårdcentraler.

3 Sammanfattande ekonomisk analys

3.1 Drift

Den av för Bromma beslutade budgeten för 2022 med plan för 2023 och 2024 utgör den ram som ligger till grund för den inom vilken verksamheten bedrivs. Budgeten förändras under året och kompletteras med tillkommande budgetbeslut samt vid reglering via stadens resursfördelningssystem. Utöver den budget som anslås till förvaltningen förekommer intäkter med tillhörande kostnader kopplade till kommunexterna parter, dessa medel benämns omslutningsförändringar.

Bromma sdf, mnkr	2022	2023	2024
Budget och plan, netto	1 656,0	1 675,0	1 675,0
Förändring mot föregående år	61,5	19,0	0,0
Förändring mot föregående år %	3,9 %	1,1 %	0,0 %
Omslutningsförändringar	125,4	126,9	128,4

Bromma förväntas ha en budget i balans under budget- och planperioden 2022 till 2025. Perioden förväntas präglas av ekonomiska utmaningar kopplade till förändringar i befolkningsstrukturen. Totalt förväntas antalet invånare öka vilket förväntas ge en ökad efterfrågan på offentliga tjänster. Det gäller exempelvis ökad efterfrågan på stadsmiljöverksamhet, förskola, fritidsverksamhet, äldreomsorg samt individ- och familjeomsorg. Utifrån framväxten av nya bostadsområden behöver även verksamheten anpassas geografiskt.

Vidare finns osäkerhetsfaktorer i att pandemin har fortsatt in på år 2022 och vars effekter kan

vara påtagliga för den kommunala ekonomin. Hur pandemisituationen och ersättningar kopplat till detta kan få avgörande konsekvenser för Bromma.

Ytterligare osäkerhetsfaktorer är det osäkra omvärldsläget. Flyktingströmmarna är tilltagande i Europa och kommunen har ett påtagligt ansvar gällande flyktingmottagandet. Vid en eskalering kan ett tryck i det direkta mottagandet uppstå men även i stadsdelens övriga verksamheter under hela planperioden.

Omvärldsläget har även skapat en mer utmanande global och nationell ekonomisk situation då inflationen når rekordnivåer och sannolikheten för räntehöjningar ökar. Konsekvenser kan i sådana fall bli att kostnaderna för stadsdelen ökar snabbare än budgetanslagen vilket gör att stadsdelens verksamhet behöver anpassas eller minska. Fortsatt är detta något som kan slå negativt mot arbetslösheten och de marginaler invånarna lever på, vilket kan skapa ett ökat behov av ekonomiskt bistånd.

Kommunövergripande verksamhet Kinesen

Pensionat Kinesen erbjuder fyra platser för avlastning av anhöriga. Verksamheten är stadsövergripande, vilket innebär att samtliga stockholmare kan använda sig av verksamheten efter biståndsbeslut. Brommas stadsdelsförvaltning tilldelas varje år medel för att kunna bedriva verksamheten. År 2022 uppgår anslaget till 4,6 miljoner kronor, samma belopp som stadsdelen erhållit de senaste elva åren. Från 2011 har inflationen enligt KPI varit 14,9 procent.

Oförändrat anslag har inneburit att verksamheten under senare år tvingats krympa. De övervägande kostnaderna utgörs av personalkostnader. År 2019 blev det omöjligt att uppehålla en oförändrad verksamhet utan stora bidrag från stadsdelen. Öppettiderna skars då ned så att inga vikarier behövde tas in för att täcka semestrar. En tjänst togs bort.

I dagsläget drivs verksamheten med kraftigt minskade öppettider. Varannan helg är verksamheten stängd liksom sommarperioden och jul och nyårshelgen. Om inte anslaget utökas 2023 måste Bromma stadsdelsförvaltning ompröva verksamheten. Det är med nuvarande anslag omöjligt att upprätthålla både omfattning och kvalitet. En översyn av resurstilldelningen är därmed av stor vikt.

Kommunövergripande verksamhet Språkförskola

Språkförskolan är en kommunövergripande verksamhet för barn med grav språkstörning. Verksamhetens anslag har sedan flera år tillbaka varit oförändrad samtidigt som löner och andra kostnader ökat vilket medfört att nuvarande ersättning inte täcker personal- och lokalkostnader. En konsekvens av detta är att årligen behöver 0,4 miljoner kronor tas från ordinarie verksamhet för att täcka det underskottet.

Anslaget behöver justeras till nuvarande kostnadsnivå och framöver uppgå till samma procentuella uppräknings som schablonen inom förskola, för att verksamheten i framtiden ska kunna balansera ekonomiskt.

Förskola

De största ekonomiska utmaningarna för verksamhetsområdet förskola under kommande

treårsperiod kommer att vara kompetensförsörjning och anpassningar i lokalbeståndet.

I stadsdelsområdet finns paviljonger som kommer att avvecklas under perioden vilket medför ökade kostnader för avveckling och markåterställning. Nya förskolor kommer att behöva byggas vilket innebär ekonomiska utmaningar. Nya förskolor kräver stora investeringar som verksamheten får stå för när det gäller avskrivning och räntor. Förutom hyreskostnaden tillkommer kostnader för utredning och detaljplanearbete vilket medför stora utmaningar.

Inom de närmaste åren kommer medel för investeringar behövas då flera förskolor har stora behov av underhåll och befintliga gårdar behöver moderniseras. Inom vissa delar av Bromma förväntas en ökning av barnantalet och det finns en risk att lokalbeståndet och därmed också lokalkostnaderna inte hinner anpassa i samma takt. Idag utgör den peng som kommunfullmäktige beslutat ska gå direkt till förskolorna 80 procent av den schablon stadsdelen får i budgettilldelning. Mellanskillnaden mellan schablon och peng, 20 procent, ska finansiera hyror, lokalunderhåll, avdelningsstöd, kostnader för gemensamma verksamhetssystem med mera vilket är en stor ekonomisk utmaning.

Löneutvecklingen för barnskötare och förskollärare har under flera år varit högre än ökningen av barnpengen. Förvaltningen ser därför en utmaning att möta löneökningar och målet om 4,9 barn per årsarbetare inom utdelad budgetram. Schablonökningarna bör under kommande år svara mot de krav som ställs på verksamheten. Det finns även ekonomiska utmaningar gällande det ökade antalet barn som har behov av särskilt stöd, vilket innebär ökade resurser i form av personal.

Barn, kultur och fritid

För att tillgodose det ökade behovet av fritidsaktiviteter beräknar förvaltningen att kostnaderna inom framförallt fritidsverksamheten kan komma att öka under kommande treårsperiod. Brommas ökande befolkning ställer högre krav på utbudet av sociala aktiviteter och kostnader för aktiviteter, personal och lokaler kan komma att öka.

Äldreomsorg

Äldreomsorgens resurstilldelning baseras på ett antagande om antalet omsorgstagare utifrån befolkningsprognosen. Resurstilldelningen motsvarar därmed inte alltid det faktiska behovet. Det är av största vikt att alltid justera tilldelningen inför varje ny planperiod baserat på senast kända faktiska utfall.

Under planperioden beräknas personer över 65 år inom stadsdelen öka med tio procent. Gruppen 85 år och äldre, där de största vårdbehoven regelmässigt finns, förväntas öka med 15 procent. Utifrån befolkningsökningen beräknas personer med behov av vård- och omsorgsboende, den dyraste vårdformen, öka med tio procent eller motsvarande 20 personer. För hemtjänsten prognostiseras en ännu större ökning, tolv procent. Dessa verksamheter behöver tilldelas tillräckligt med resurser för att möta ökningen, men även för att åtgärda kvalitetsbrister som blottats i samband med pandemin.

För att möjliggöra fortsatt utveckling av förebyggande arbete och aktivitetscentra behöver finansieringen säkerställas. En stor del av finansieringen sker idag genom ansökan om medel i verksamhetsplanen, vilket innebär en osäkerhet och en tidsfördröjning av resurstilldelningen.

Om verksamheten ska kunna utöka sin kapacitet långsiktigt behövs även investeringar eller möjlighet till inhyrning i fler eller större gemensamhetslokaler runtom i stadsdelen. Det finns till exempel en stor efterfrågan på aktiviteter vid friskvårdscentrat, vilken inte kan utöka sin kapacitet utan större utrymmen. Tryggt mottagande har från och med 2022 tilldelats anslag i budgeten, vilket välkomnas.

Satsning på digitalisering, välfärdsteknik, moderniseringen av befintligt socialt system samt fortsatt implementering av nytt schema- och bemanningssystem kommer att vara aktuellt under perioden. Syftet är att effektivisera verksamheten och göra det möjligt för äldreomsorgen att klara den demografiska utvecklingen. Investeringarna medför dock initialt ökade kostnader för utrustning och kompetensutveckling. Den tekniska utvecklingen på lång sikt väntas bidra med nya kostnadseffektiva lösningar för att tillgodose de äldres behov.

Hemtjänst i egen regi har stora ekonomiska utmaningar utifrån nuvarande ersättningsystem som baseras på utförd tid hos kund, men som inte tar hänsyn till merkostnader för till exempel långa transportsträckor mellan omsorgstagare eller avbokade besök med kort varsel. Verksamhetens lokaler har setts över och en ny geografisk indelning har gjorts för hemtjänstens verksamhet i egen regi, men utmaningarna att klara sig inom tilldelad ram är fortsatt stora. Förvaltningen ser positivt på uppräknigen som gjorts av hemtjänstersättningen för 2022 och anser att det ligger helt i linje med utvecklingen av en god och nära vård där allt fler vård- och omsorgsinsatser förväntas genomföras i ordinärt boende. En fortsatt långsiktig satsning på hemtjänsten är nödvändigt för att kunna rekrytera medarbetare med rätt kompetens, utveckla digitala tjänster och säkerställa god personalkontinuitet i enlighet med stadens uppsatta mål. Ett arbete pågår med att minska antalet personal som varje enskild omsorgstagare möter. Organisationen utvecklas fortsatt för att bättre möta kraven på en likvärdig äldreomsorg av hög kvalitet för Stockholmarna, god arbetsmiljö för medarbetare och effektiv resursanvändning.

Kommande år kräver att vård- och omsorgsboende i egen regi är flexibla för att kunna ändra och anpassa inriktningen av befintliga platser efter kommande behov då efterfrågan på somatiska platser minskar medan behovet av demens- och korttidsplatser ökar. Bromma stadsdelsförvaltnings vård- och omsorgsboenden i egen regi arbetar kontinuerligt med anpassningar utifrån beviljade insatser, men arbetet behöver fortgå. Ytterligare förändringar som noteras vad gäller vård- och omsorgsboendenas utveckling är efterfrågan på allt fler komplexa hälso- och sjukvårdsinsatser i takt med att vårdtyngden hos boenden ökat avsevärt. För att möta behoven krävs en annan resursfördelning mellan primär- och specialiserad vård liksom en översyn av ersättningsnivåerna. Den ökade ersättningen för vård- och omsorgsplatser år 2022 täcker endast inflationen. En resursförstärkning för att motverka bristerna som framkommit i pandemins spår vore önskvärd.

I dagsläget är vård- och omsorgspersonal en bristvara och förbättrade arbetsvillkor är ett måste för att offentlig sektor ska kunna konkurrera om utbildad personal. Personalekonomiska utvärderingar visar att ett nära ledarskap med ett rimligt antal medarbetare per chef ger positiva effekter på sjukskrivningstal och arbetsmiljö vad gäller både chefer och medarbetare. Det är i sin tur viktigt för att säkerställa kvalitet i omvårdnadsinsatserna liksom en effektiv resursanvändning. En omställning för att minska antalet medarbetare per chef pågår inom

Bromma stadsdelsförvaltnings äldreomsorg och indikerar redan vissa positiva resultat. Utifrån SKR:s och Kommunals avtal ska heltidsanställningar vara norm hos såväl kommuner som regioner. Reformen är välkommen, men kräver resurser i form av tid och kompetens för att kunna nyttja den fulla potentialen med nya bemannings- och planeringssystem. En utmaning är också arbetsgivarens begränsade möjligheter att styra personalresurser mellan enheter, vilket är helt nödvändigt för att kunna nå stordriftsfördelarna som krävs för att finansiera heltid som norm.

Under planperioden ska medarbetarnas utbildningsnivå höjas genom olika kompetensutvecklingssatsningar. Satsningarna är helt nödvändiga, men leder samtidigt till ökade vikariekostnader. En långsiktig höjning av stadens resursfördelning till äldreomsorg förbättrar förutsättningarna att genomföra kompetenshöjande insatser, stärka kontinuiteten i bemanning och utveckla nära ledarskap. Samtidigt behöver äldreomsorgen ha ett fortsatt omvandlingstryck och successivt ställa om till mer av digitala arbetssätt, nyttja ny medicinteknik och organisera personalresurser på ett effektivt sätt för att klara de ökade omsorgsbehov som kommer med en åldrande befolkning.

Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Under flera år har verksamhetsområdet stöd och service till personer med funktionsnedsättning redovisat underskott mot tilldelad budgetram. Under föregående år vände denna trend och verksamhetsområdet redovisade ett överskott. En bidragande orsak till att budgeten inte brukar räcka till är bland annat dyra placeringar utanför LOV, då det råder brist på lämpliga boenden som motsvarar brukarnas behov. Under år 2022 arbetade beställarenheten aktivt med att förhandla om de mest kostsamma placeringarna utanför LOV. Förvaltningen ska öka samarbetet med andra förvaltningar för att få ned kostnaderna på boendena utanför LOV som har brukare från många stadsdelar. Behovet av egna gruppboendestäder är stort och förväntas öka.

De höga kostnaderna för persontransporter innebär en utmaning för att fortsatt nå en budget i balans och en osäkerhet kring kostnadsutvecklingen för kommande år. Kostnader för persontransporter belastar idag det fasta anslaget trots att de i stor utsträckning är kopplade till att brukarna har insatser som daglig verksamhet. Det vore därför mer rimligt om anslag avseende persontransporter fördelades via det rörliga anslaget.

Utförarverksamheten inom personlig assistans har svårt att hålla en budget i balans då kundunderlaget är begränsat och det är en utmaning att anpassa personalstyrkan efter behovet. Verksamheten skulle behöva utökas med fler uppdrag för att nå en långsiktigt stabilare ekonomi. I en mer omfattande verksamhet skulle ekonomiska synergier kunna uppnås som t.ex. bättre personalplanering. Ett samarbete med andra stadsdelar är under pågående utredning.

En ny LSS- lag skulle ha trätt i kraft 1 januari 2022 men det har blivit framskjutet. Enligt lagförslaget ska staten bli ensam huvudman för insatsen personlig assistans. Enligt förslaget ska kommunerna istället ansvara för nya insatser som till viss del ska ersätta insatsen personlig assistans. Om det aktuella lagförslaget träder i kraft förväntas kommuners och därmed förvaltningens kostnader öka, både kostnaderna för insatserna och för administrationen.

Individ och familjeomsorg

Individ och familjeomsorgen är ett prioriterat område som sedan flera år inte klarat den reguljära verksamheten inom tilldelad budgetram. Budgetramen kommer att vara en fortsatt utmaning för verksamhetsområdet under den kommande treårsperioden. De senaste årens befolkningsökning har inte gett en ökad tilldelning av resurser som motsvarar ökningen. Treårsprognosen är att vårdbehovet kommer fortsätta att öka.

De senaste åren har det varit ett ökat inflöde av barn och ungdomsärenden och ett ökat inflöde av ärenden innebär både en kostnadsökning inom handläggningen och inköp av insatser. Det senaste året har stadsdelen även haft ett ökat ärendeinflöde med barn och ungdomar som har en mer komplex problematik vilket innebär mer kostsamma placeringar. Vi tror att denna trend, att fler barn och ungdomar behöver fler insatser, kommer att fortsätta öka de kommande åren.

Inom missbruk satsar förvaltningen på att bland annat kunna jobba för behandling i egen öppenvård istället för externa placeringar och samtidigt kunna öka antal frivilliga placeringar för de som är LVM-nära.

Stadsmiljö

Befolkningsstillväxten i Bromma ökar belastningen på befintliga parkanläggningar och ökar behovet av upprustning av lekplatser, belysning och tillgänglighetsanpassning. Den höga exploateringen i stadsdelsområdet generellt och det faktum att skolor och förskolor antas använda parkmark som vistelseyta ökar slitaget på parkerna. Det ökade slitaget leder till ökade driftskostnader samt ökat reinvesteringsbehov. Vissa delar av stadsdelsområdet liknar numera innerstaden i sin struktur och täthet vilket medför att invånare även förväntar sig drift och skötsel med tätare intervall. Förvaltningen ser även ett ökat krav på skötsel av bostadsnära naturmarksytor i takt med att stadsdelsområdet förtätas, vilket också leder till ökade driftskostnader.

Ekonomiskt bistånd

Behovet av ekonomiskt bistånd beräknas öka under den kommande treårsperioden. En stor osäkerhetsfaktor är de ekonomiska konsekvenserna med anledning av Coronaviruset. Arbetslösheten beräknas öka då flera branscher varslar personal och behovet av ekonomiskt bistånd kommer att öka. Andra bidragande orsaker till en förväntad ökning av ekonomiskt bistånd är befolkningsökningen, förändrat konjunkturläge och när nyanlända skrivs ur etableringen eller genom anhöriginvandring. Anhöriginvandring medför ofta behov av större bostad som inte kan tillgodoses på egen hand, vilket i sin tur medför ökade kostnader för boendelösningar. Förvaltningen har som målsättning att andelen med egen försörjning ska öka och på så sätt minska bidragsberoendet.

Ensamkommande barn

Stadsdelen har under de senaste åren aktivt arbetet med att placera om barnen till egna familjehem istället för externa jour- och HVB-hem vilket sänkt placeringskostnaderna. När barnen blir svenska medborgare erhåller kommunen inte längre någon statlig ersättning från migrationsverket. Detta innebär att det blir svårare för individ och familjeomsorgen att klara av verksamheten inom tilldelad budgetram.

Förvaltningsledning och administration

Förvaltningsledning och administration finansieras genom ett procentuellt avdrag från verksamheternas budgettilldelning. Den procentuella andelen beräknas vara oförändrad under kommande treårsperiod. Inom administrationen modifieras arbetet årligen utifrån verksamheternas behov i syfte att hålla nere kostnader för förvaltningen så att optimalt med medel går till de vi är till för.

3.2 Investeringar

Bromma genomgår en kraftig befolkningsutveckling vilket leder till belastning på befintliga markanläggningar med större behov av upprustning av lekplatser, belysning och tillgänglighetsanpassning. Utöver detta kommer exploateringskontorets mark, som inte ska exploateras inom närmaste tioårsperiod, ses över för att skapa ytor för spontanidrott och aktiviteter. Samverkan med exploateringskontoret pågår för att göra detta möjligt. Investeringar i naturreservaten kommer att ske inom budgetramar men kan även finansieras genom sökta medel från central medelreserv.

Tabell Budgetramar investering	Budget 2022	Plan 2023	Plan 2024	Plan 2025
Stadsmiljö, investeringar i park- och grönområden	21,0	21,2	19,2	19,6
Inventarier och maskiner	2,9	2,9	2,9	2,9
Netto Stadsdelsnämnd	23,9	24,1	22,1	22,5

Investeringar i parker och grönområden (i linje med parkförsörjningsplanen)

Trafikkontoret föreslår att förvaltningen beviljas 11,6 miljoner kronor 2023, 9,6 miljoner kronor 2024 och 9,5 miljoner kronor år 2025. Detta ger totalt 30,7 miljoner kronor i särskilda medel för åren 2023-2025.

1. Tunnlandsparken, Åkeslund – 8,5 mnkr

Tunnlandsparken ska utvecklas till en stadsdelspark. Komplettering med nya träd- och perennplanteringar. Parkens fokus blir på aktiviteter för alla åldrar samt biologisk mångfald. Genomförande 2023, kostnad 7,5 mnkr.

4. PumpTrack-anläggning, Enebyfältet/Bällsta – 2,0 mnkr

En anläggning för cykelsport har en stor efterfrågan inom Bromma. Det finns ingen liknande anläggning i västerort. Projektering och genomförande 2023, kostnad 2,0 mnkr

3. Ålstensängen, Ålsten – 5,0 mnkr

Utveckla Ålstensängen till en mer attraktiv strandpark. Förstärka entréer och kopplingen till strandparken utan bilväg. Projektering och anläggningsstart 2023, kostnad 1,0 mnkr.

Genomförande 2024, kostnad 4,0 mnkr.

4. Strandpromenaden Folkaredalen, Nockeby – 5,8 mnkr

Upprustning, utveckling, tillgänglighetsåtgärder och renovering av brygga. Projektering 2023 kostnad 1,0 mnkr. Genomförande 2024, kostnad 4,8 mnkr.

5. Investering på parkmark i anslutning till torgytor – 4,5 mnkr

Parkytor i anslutning till torgytor ses över i samband med åtgärder av TK. Genomförande 2025 kostnad 4,5 mnkr.

6. Park med lekplats Fältherren/Ulvskogen – 5,8 mnkr

Utveckling av park och lekplats samt tillgänglighetsåtgärder. Projektering 2024 kostnad 0,8 mnkr. Genomförande 2025 kostnad 5,0 mnkr.

Klimatinvesteringsprojekt

Förvaltningen planerar att ansöka om cirka 1,95 mnkr under 2023-2025 för klimatinvesteringsmedel för återplantering av träd (650 tkr/år). Bilaga 2.

Trygghetsinvesteringar

Trygghetsskapande åtgärder leder till att parkmarken tillgängliggörs samt nyttjas i högre grad. Trygghetsinvesteringsmedel från central medelreserv har under tidigare år varit en förutsättning för att många av dessa åtgärder har kunnat genomföras. Förvaltningens uppfattning är att de genomförda åtgärderna har ökat den upplevda tryggheten i Bromma och det är därför viktigt att denna möjlighet kvarstår även under perioden 2023-2025.

Inventarier och maskiner

Investeringar under rubrik Inventarier och maskiner avser huvudsakligen investeringar vid upprättande av nya förskolor och boenden samt underhåll/ersättning av inventarier.

Åtgärder för god vattenstatus

Lokala åtgärdsprogram (LÅP) för vatten som berör Bromma stadsdelsområde finns för Judarn, Mälaren/Ulvsundasjön, Kyrksjön och Råcksta träsk. Det är endast i åtgärdsprogrammet för Kyrksjön som det finns åtgärder som Bromma stadsdelsförvaltning ansvarar för under perioden 2023-2025. Förvaltningen deltar i det pågående arbetet med att ta fram ett lokalt åtgärdsprogram för Bällstaån.

Förvaltningen ansvarar för följande tre åtgärder i LÅP för Kyrksjön:

Informationsinsats koloniområde

För att minska läckaget av näringsämnen från kolonilotterna som är belägna inom tillrinningsområdet behöver odling ske med minimal tillsättning av gödsel. Odling bör även ske utan bekämpningsmedel som kan sprida föroreningar till sjön. Enligt LÅP för Kyrksjön skulle informationsinsatser om Kyrksjöns status och påverkan från näringsämnen kunna bidra till att mindre gödsel och bekämpningsmedel används. I det lokala åtgärdsprogrammet pekas Bromma stadsdelsförvaltning ut som ansvarig för att genomföra sådana insatser. Informationen ska omfatta råd om hur, med vad och när man gödslar för att minimera näringsläckaget. Informationen ska även innehålla råd om hur man kan odla utan kemiska

bekämpningsmedel.

Under 2021 genomförde förvaltningen ett webinarium på temat miljösmart odling som var öppet för samtliga koloniträdgårdsföreningar i Bromma. Mer riktad information till koloniområdet vid Kyrksjön planeras under den kommande perioden.

Skörda vegetation

För att minska näringstillförseln och förbättra ammoniakhalterna ska vegetationen i Kyrksjön skördas och tas bort.

I åtgärdsplanen påpekas dock att det är viktigt att påverkan på känsliga arter vid skörd av vegetation utreds innan den genomförs. Exempelvis växer kransalgen rödsträfs på Kyrksjöns botten vilken riskerar att skadas vid vegetationsskörd. Att skörda vegetation är en föreslagen åtgärd enligt bevarandeplanen avseende att röja sly och vass runt sjön vid behov. Enligt skötselplanen för naturreservatet kan vasslätter i sjön genomföras vid behov för att bibehålla en öppen vattenspegel. Det bör även klargöras om den större vattensalamandern fortplantar sig i sjön eller inte. Om så är fallet kan den täta vegetationen vara viktig som skydd för arten då sjöns population av ruda livnar sig på såväl ägg som yngel samt adulta individer. Innan åtgärden med skörd och bortförsel av vegetation genomförs bör således dessa frågor vara utredda. Detta görs lämpligen av miljöförvaltningen. Åtgärden kan utföras under perioden 2023-2025 under förutsättning att en utredning visar att den kan genomföras utan att känsliga arter skadas.

Bevarande av träd och död ved

Åtgärdsplanen hänvisar till skötselplanen för naturreservatet. Enligt denna ska träd i fuktlövskogen bevaras och inte avverkas, undantaget om avverkning sker i syfte att motverka att skogen utvecklas mot bland- och granskog. Död ved ska i största möjliga mån ligga kvar. Förutom groddjur gynnas även andra djur av att det finns död ved i sjön. Den döda veden varierar bottenprofilen och ger därmed varierande livsmiljöer för bottenfauna och fisk.

Naturreservatet kommer liksom tidigare att skötas i enlighet med skötselplanen.

Skötselåtgärderna planeras i samråd med miljöförvaltningen vid de årliga uppföljningarna av Brommas naturreservat.

4 Lokalförsörjningsplan

4.1 Sammanfattning

Lokalförsörjningsplanen är ett styrdokument för det lång- och kortsiktiga arbetet med lokalplanering och sammanställer förvaltningens totala behov av lokaler. I lokalförsörjningsplanen hanteras endast verksamhetslokaler. Andra planeringsdokument tas fram rörande försörjning av bostäder i form av äldreboendeplanen och boendeplan för särskilt boende för personer med funktionsnedsättning enligt LSS och SoL.

Under första planeringsperioden 2022-2031 beräknas befolkningen i Bromma öka med cirka 11 400 personer och fram till slutet av 2040 prognostiseras befolkningen ha ökat med drygt

27 300 personer. Befolkningsökningen innebär att behovet av olika typer verksamhetslokaler ökar både på kort och på lång sikt.

Vid slutet av 2040 beräknas antalet förskolebarn i Bromma ha ökat med cirka 2 000 barn vilket motsvarar ett behov av 14-18 nya förskolor med 6-8 avdelningar. Förvaltningen behöver planera för förskolor inom områden där störst behov finns och kontinuerligt anpassa lokalbeståndet geografiskt utifrån platsbehov.

Enligt befolkningsprognosen kommer andelen personer 80 år och äldre öka med knappt 3 000 personer mellan 2023-2040. Denna ökning innebär kommande behov av nya hemtjänstlokaler runt om i stadsdelsområdet. Förvaltningens utmaning blir att hitta lokaler som är strategiskt placerade i förhållande till var hemtjänsttagarna bor.

För en effektiv lokalanvändning arbetar förvaltningen aktivt för en samordnad, kostnadseffektiv och ändamålsenlig lokalanvändning. Lokalbehov och lokalbestånd ses kontinuerligt över för att kunna lösgöra lokaler för annan användning eller avveckling. Möjligheten att samutnyttja lokaler ses också över kontinuerligt.

4.2 Planeringsförutsättningar

I Bromma beräknas befolkningsökningen uppgå till cirka 10 000 personer fram till år 2030. Denna befolkningsökning sker främst i de nya exploateringsområdena. Befolkningsutvecklingen påverkar främst behovet av lokaler till förskolan.

Under perioden fram till 2030 består befolkningsökningen bland annat av 700 barn i åldern 1-5 år vilket innebär ett ökat behov av förskoleplatser, särskilt i de nya exploateringsområdena. Samtidigt har Bromma en vikande prognos på 1-5 åringar i andra delområden av Bromma. Prognosen påverkar den kommande planeringen och gör det därför svårt att avgöra det exakta behovet av antalet förskoleplatser. Målsättningen är att förskoleplatser ska finnas där barnen bor vilket blir särskilt utmanande när det finns ett vikande underlag i befintliga områden samtidigt som det finns ett stort behov i nya exploateringsområden. Förvaltningen behöver därför i kommande planering att utifrån ett helhetsperspektiv fokusera än mer på behov och utbud av förskoleplatser i stadsdelsområdet.

4.3 Bedömd hyreskostnadsutveckling

Nuvarande totala hyreskostnad beräknas att öka från 76,1 mnkr år 2022 till 89,4 mnkr år 2026. Den totala ökningen av hyreskostnaden avser nästan helt prognostiserad utveckling av förskolelokaler. Rörande projekt som färdigställs efter 2027 är det ännu för tidigt att avgöra vilka effekter detta får på hyreskostnadsnivåerna. Kostnadsutvecklingen på både kort och lång sikt förutsätter att alla planerade byggprojekt och att den prognostiserade befolkningsutvecklingen realiserar. För att så långt som möjligt kunna begränsa ökningen av hyreskostnaden under kommande år kommer all förskoleutbyggnad att noggrant bedömas och ses över innan nya inriktningsbeslut kan tas. De behov som kan komma att behöva täckas från 2027 ska analyseras och kostnadsberäknas innan något nytt inriktningsbeslut kan tas. Den kommande utvecklingen av hyreskostnaden finansieras inom befintliga budgetramar.

4.4 Samverkan

Förvaltningen tittar på fortsätta utveckla fritidsverksamheten inom utbildningsförvaltningens lokaler. Syftet är att verksamheten är förlagd närmare ungdomarna samt att skapa bättre lokalsamverkan. Möjligheten till att inkludera fritidsverksamhet är låg. Orsaken kan vara att verksamheter är oroliga för att egendom förstörs eller försvinner samt att det krockar med egen eller annan verksamhet utanför skoltid

Vid nybyggnation av förskolor i nya bostadsområden eftersträvar förvaltningen en samverkan mellan förskola och grundskola exempelvis gällande kök.

4.5 Kommunal verksamhet - annan än pedagogisk verksamhet

4.5.1 Nuläge 31 januari 2022

Nämndens lokalförsörjning inom områdena administration, äldreomsorg och social omsorg är i balans.

Genom ett stort lokaleffektiviseringsprojekt har lokaler och omflyttning av verksamheter skett under 2021. Förvaltningen har flyttat sitt huvudkontor till Hangar 5 i Bromma Blocks och kontoret som möjliggör 250 arbetsplatser omfattar 2762 kvm bruksarea (en minskning från 3 202 kvm) vilket motsvarar 11 kvm per person. Därutöver har förvaltningen lämnat ytterligare cirka 2 000 kvm vilket totalt ger en minskning om cirka 2 400 kvm.

4.5.2 Lokalbehov för annan kommunal verksamhet

I ett övergripande perspektiv ser nämnden över möjligheter till att öka lokalers nyttjandegrad i en högre utsträckning. Hit hör att kontinuerligt se över möjligheterna till samlokalisering inom befintliga förhyrningar. Förutom den planerade utbyggnaden av förskolan kan det under senare delen av planeringsperioden uppkomma ett behov av anpassade lokaler kopplade till äldreomsorgens hemtjänstverksamhet.

4.5.3 Planerade lokalförändringar för år 2023-2030 (första planeringsperioden)

Förvaltningen söker ny fritidslokal då den befintliga fastigheten i Blackeberg ska rivas under 2023. Även Mariehäll är av intresse för fritidsverksamheten.

Enligt befolkningsprognosen 2022-2031 kommer antalet äldre över 80 år att öka med drygt 1 650 personer. Det innebär att ytterligare drygt 300 personer över 80 år kan komma att behöva hemtjänst vilket innebär att lokalbehovet för hemtjänsten kan öka.

4.5.4 Planerade lokalförändringar för åren 2031-2040 (andra planeringsperioden)

Enligt befolkningsprognosen 2031-2040 kommer antalet äldre över 80 år att öka med drygt 1 300 personer. Detta kan antas medföra ett ökat behov av lokaler för hemtjänst.

4.6 Pedagogisk verksamhet

4.6.1 Summerande analys av nuläge samt framtida planering

Den 31 januari 2022 har Bromma 4 895 stycken förskoleplatser varav 2 061 platser är via enskilt drivna förskolor och familjedaghem (65 platser).

I Bromma går i genomsnitt 89,8 procent av barnen 1-5 år i förskolan under ett verksamhetsår och den 31 januari 2022 var det 4 441 inskrivna barn i förskolan.

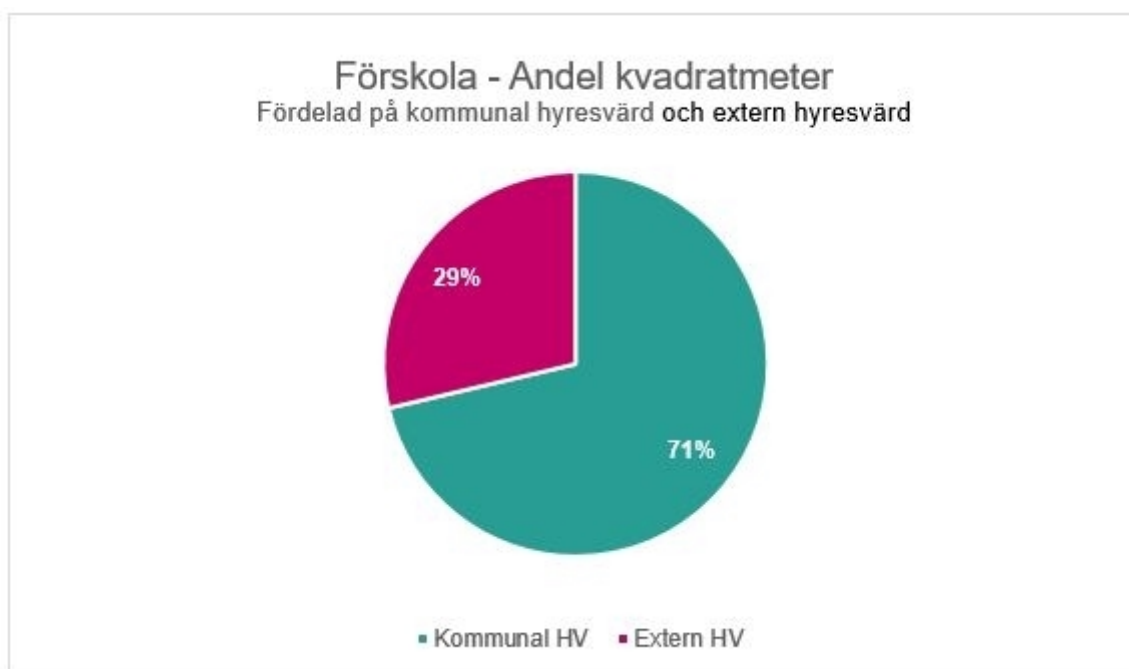
Av Bromma stadsdelsförvaltnings förskolor i egen regi har 26 av 48 förskolor enbart 2-3 avdelningar. Mindre enheter innebär högre kostnader vilket är speciellt noterbart med paviljonger. Det gäller olika servicefunktioner som till exempel kök och att det är svårare att optimera bemanningen inom små enheter.

I ett inledande analysarbete menar förvaltningen att det på ett antal av de äldre befintliga förskolorna finns möjlighet till att utveckla lokalerna med relativt små medel i avsikt att kunna inrymma ett antal extra förskoleplatser. Det finns på en del av dessa förskolor stora gemensamma utrymmen som inte används så ofta. Förvaltningen fortsätter arbete med att stänga ner paviljonger för att istället fylla befintliga förskolor, spara pengar och ge tillbaka parkmark. Stadsdelsförvaltningen som är hyresgäst kommer att tillsammans med SISAB utreda möjligheterna till effektivisering inom berörda objekt.

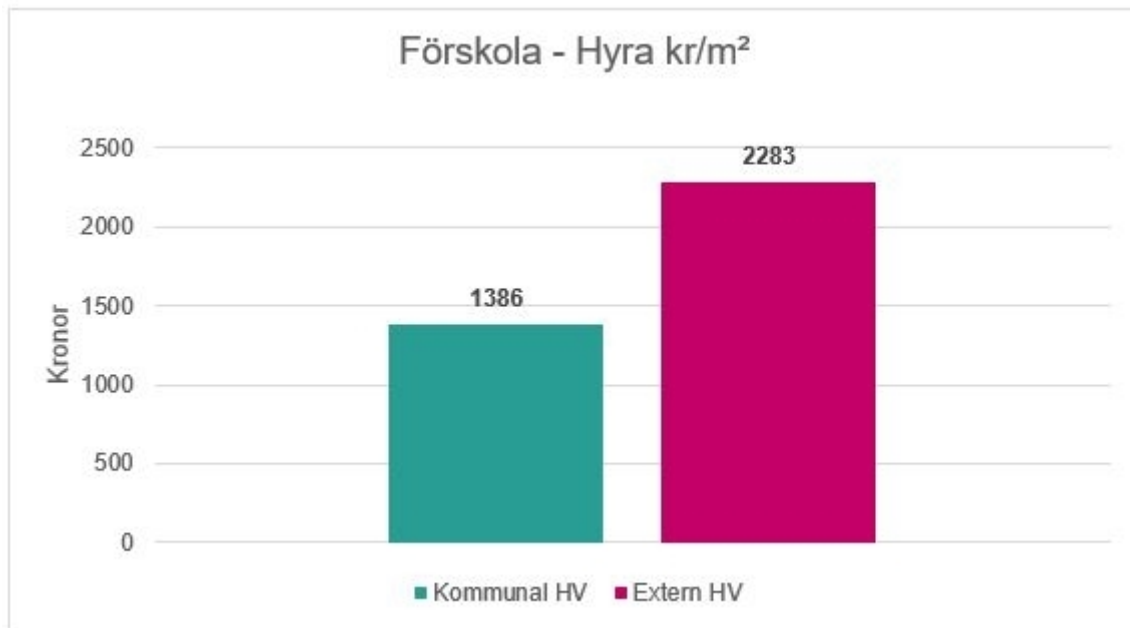
4.6.2 Nuläge 31 januari 2022

Antalet inskrivna barn i förskola per den 31 januari 2022 fördelat på kommunal och enskilt driven förskola. Denna fördelning har sett likadan ut under de senaste åren.

Andelen kvadratmeteryta fördelas på kommunal hyresvärd 71 procent och på extern hyresvärd 29 procent. En bedömning är att andelen externt förhyrda lokaler kan komma att minska under planeringsperioden i förhållandet till en kommunal hyresvärd.

Snitthyran per kvadratmeter kommer att öka i takt med att vi bygger nya förskolor i egen regi samt med privata fastighetsägare.

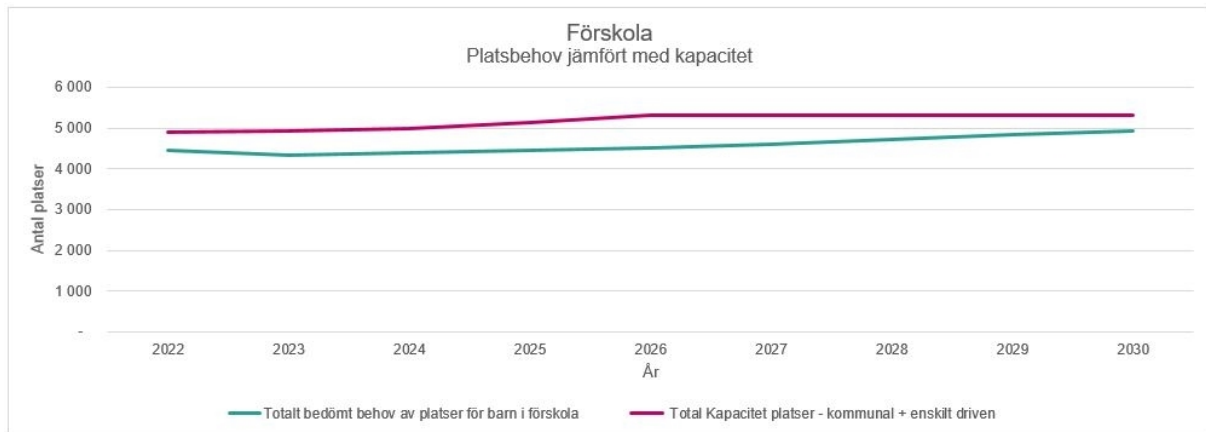
4.6.3 Planering av lokaler för år 2023-2030 (första planeringsperioden)

Lokalbehovet under den första planeringsperioden

Förvaltningens lokalbehov under första perioden beräknas utifrån den prognostiserade befolkningsutvecklingen. Enligt befolkningsprognosen för 2022 har Bromma 4 803 barn i åldern 1-5 år. Inskrivningsgraden i dagsläget är 89,8 procent, vilket motsvarar att det finns 4 313 barn i förskolan.

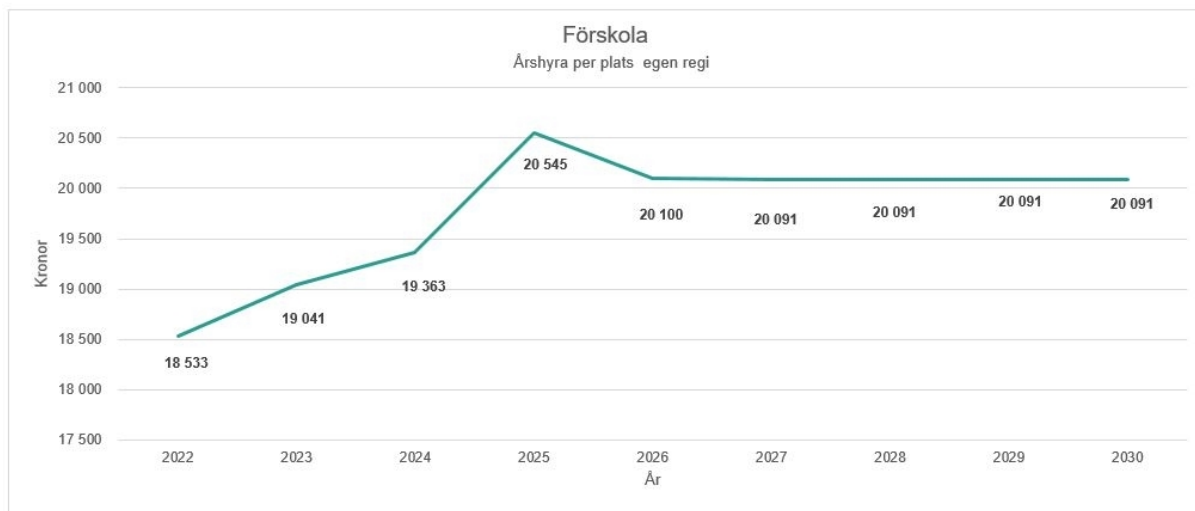
År 2031 beräknas det finnas 5 487 barn mellan 1-5 år och om samma inskrivningsgrad då gäller behövs plats för totalt närmare 5 000 barn. Detta motsvarar ett behov av ytterligare cirka 40 nya avdelningar. Behovet kan tillgodoses genom byggnation av 7-8 nya förskolor med 6-8 avdelningar. Lokalbehov för förskolor tas fram utifrån befolkningsprognos och var barnen förväntas bo.

Vid planering av nybyggnation beräknas 25 barn per 100 lägenheter. De långa ledtiderna, risk för överklaganden samt förändringar i exploateringstakt ställer höga krav på långsiktighet i planering av framtida förskolor. Samt att framtida behov av förskoleplatser kan komma att förändras med anledning av detta.

Det finns vissa osäkerhetsfaktorer i den framtida inskrivningsgraden. Staden har en målsättning att öka inskrivningsgraden. Världsläget och de barn som idag bor i en genomgångsbostad finns inte med i nuvarande befolkningsprognos, vilket kan ha stor inverkan på antal barn som har behov av en förskoleplats i stadsdelen. Detta innebär att en del talar för att nuvarande inskrivningstal kan öka något och att hänsyn för detta måste tas vid framtida utbyggnad. En viss överkapacitet är normalt nödvändig då stadsdelen behöver ha beredskap inför en oväntad händelseutveckling.

Planerade lokalförändringar under den första planeringsperioden

Under perioden 2022-2026 beräknas cirka 7-8 nya förskolor att byggas. Detta för att möta behovet från en växande befolkning och som ersättning för tillfälliga paviljonger. Under

perioden har nämnden att ta hänsyn till tillfälliga bygglov och planering av nya förskolor. Från år 2027 kommer det att finnas ett behov av fler förskolor när nya stadsdelsområden växer fram t.ex. Alvik Östra, Solvallastaden samt Riksby. De behov som kan komma att behöva täckas från 2027 ska analyseras och kostnadsberäknas innan något nytt inriktningsbeslut kan tas. Den kommande utvecklingen av hyreskostnaden finansieras inom befintliga budgetramar. Det statistiska underlaget, fördröjningar i byggprojekt samt flyktingströmmar ger svårigheter för relevanta prognoser vilket försvårar arbetet.

Bromma har flera tillfälliga förskolepaviljonger som troligen kommer att ersättas med permanenta förskolelokaler under perioden 2022-2030.

4.6.4 Långsiktig planering av behovet av lokaler mellan år 2031-2040 (andra planeringsperioden)

Lokalbehov under den andra planeringsperioden

År 2032 beräknas Bromma ha 5 710 barn och i slutet av 2040 beräknas det finnas 6 756 barn mellan 1-5 år enligt stadens befolkningsprognos, en ökning i perioden med drygt 1 000 barn. Utifrån prognosen kan förvaltningen se att behovet av förskoleplatser kan komma att öka med upp till 50 nya förskoleavdelningar beräknat på 90 procent inskrivningsgrad. Detta kommer då sannolikt att medföra ett behov av nybyggnation av exempelvis 6-8 nya förskolor innehållandes 6-8 avdelningar per förskola i olika områden med nybyggnation.

Planerade lokalförändringar under den andra planeringsperioden

Exploateringar under perioden medför ett behov av mark till nya förskolor, detta inkluderar även friytor. Planering sker för närvarande utifrån den befolkningsprognos som är tillgänglig. Här tas även hänsyn till antalet bostäder som byggs i olika områden som exploateras.

Poängteras kan att befolkningsförändringar i målgruppen 1-5 år i högre grad påverkas av nyproduktion av bostäder än av naturliga förändringar i det befintliga beståndet. Slutsatsen blir att bostadsproduktion innebär ökade behov av förskolelokaler.

4.6.5 Enskilt driven förskola eller fristående skola

Nuläge 31 januari 2022

I Bromma går idag 42 procent av barnen i en fristående förskola. Det finns 47 fristående förskolor med 1 960 barn samt 13 förskolor med pedagogisk omsorg och 65 barn. De fristående förskolorna drivs genom föräldrakooperativ, enskilda företag och aktiebolag

Lokalförändringar enskilt driven förskola eller fristående skola

Det planeras för enskilt drivna förskolor i nya områdesprojekt som Riksby, Solvalla, Blackeberg och Alvik Östra.

4.7 Övrig information

4.7.1 Lokaler vars hyresavtal är uppsägningsbara inom tre år

Förvaltningen har 36 lokalhyresavtal som är uppsägningsbara inom 3 år. Av dessa är det 21 hyresavtal som avser förskolelokaler och övriga 15 hyresavtal avser verksamhets- och administrativa lokaler.

4.7.2 Särskild redovisning av vissa lokalprojekt

Förvaltningen har inga projekt som kräver särskild redovisning.

5 Övriga redovisningar

Implementering och genomförande av stadens näringslivspolicy 2020-2024 pågår och fortsätter under perioden. Förvaltningen samverkar bland annat med Stockholm Business Region. Under 2022 fortsätter förvaltningen att tillsammans med Stockholm Business Region bjuda in det lokala näringslivet till dialogmöten för information och möjlighet att påverka stadens näringslivsarbete. Dessa dialogmöten som följs upp löpande. Dialogerna har en koppling till policyns första fokusområde som handlar om att stimulera tillväxt och företagsamhet.

Det andra fokusområdet handlar om förbättrad service, tillgänglighet och myndighetsutövning. En vanlig kontakt med företagare inom vård och omsorg och LSS-verksamheter sker genom förvaltningens kontinuerliga tillsyn som både är kontrollerande och stödjande. Dialogmöten med utförare som bedriver äldreomsorgsverksamhet i enskild regi genomförs också regelbundet. Alla företagare i Bromma välkomnas att vända sig till förvaltningen med frågor, synpunkter och förslag. Förvaltningen bjuder in företagare i Bromma till dialogmöten kring trygghetsfrågor. Kommunikationen och dialogen med företagare i Bromma ska fortsatt utvecklas.

Det tredje fokusområdet handlar om att erbjuda attraktiva miljöer och framkomlighet. Här arbetar förvaltningen tillsammans med företagare för att skapa trygga miljöer. Platssamverkan och trygghetsvandringar är en del i detta arbete. Förvaltningen framför behovet av en blandstad, lokaler och nödvändig infrastruktur inför större exploateringar i stadsdelsområdet i dialoger med exploateringskontoret och stadsbyggnadskontoret.

Det fjärde fokusområdet handlar om att öka tillgången till arbetskraft med relevant kompetens. Förvaltningen samverkar med högskolor, universitet och andra lärosäten för att kunna möta både näringslivets och förvaltningens behov av kompetens.

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Lisa Kinnari, Stadsdelsdirektör	2022-03-24
Peter Dacke, Avdelningschef	2022-03-24